

Celadet Âli Bedirhan

1922–1925

Günlük notlar

Birinci baskı: Kasım 1995
Basım: Apec Tryck & Förlag
Kapak: Arif Zêrevan

ISBN: 91-630-4003-4

Adres:
Hyppingeplan 21, 2tr.
163 62 Spånga/Sweden

Celadet Âli Bedirhan

GÜNLÜK NOTLAR
(1922-1925)

Dilini sadeleştirererek yayına hazırlayan:
Malmîsanij

Stockholm
1995

ÖNSÖZ

Çağdaş Kürt dili, edebiyatı, basını, tarihi ile ilgilenenler Celadet Âli Bedirhan'ı az çok bilirler. Onun Kürt dili, edebiyatı ve basınına hizmetleri birçok özel çalışmaya konu olabilecek boyutlardadır.

Celadet Âli Bedirhan döneminin en çok yazan Kürterinden biridir. Onun kitapları ve yazılarının büyük bir bölümü bugün elimizdedir. Ancak ben hep onun günyüzüne çıkmamış başka yazılarının, çalışmalarının olabileceğini düşünmüşümdür. Nihayet iki yıl önce, onun Arap harfleriyle ve Türkçe olarak yazılmış bir defteri elime geçti. Bu defter, eşi Rewşen Bedirhan tarafından Konê Reş'e verilmiş, arkadaşım Mahmûd Lewendî de ondan alıp bana vermişti. Sözkonusu defterin ilk bölümü, Bedirhani Ailesi Derneği'nin 1920 yılında yaptığı toplantıların tutanaklarından oluşuyor. Bu tutanakların metnini, Cızira Botanlı Bedirhanlar ve Bedirhani Ailesi Derneği'nin Tutanakları adlı kitabımda aktarmıştım.

Aynı defterin ikinci bölümü ise yüz sayfa kadar olup Celadet'in günlük olarak yazdığı notlardan oluşuyor. Ancak defterin bu bölümünün özellikle bazı yerlerini

güçlükle okuyabildim, hatta bazı yerlerini okuyamadım. Bu nedenle de metni bugünkü Türk alfabesine göre yeniden yazmak için üzerinde uzun süre çalışmam gerekti. Daha sonra, Osmanlıca metinleri okumakta yetenekli olan Sayın Sabri Koz ile ilişki kurup bu metni bir de onun okumasını önerdim. Sayın Koz da metni okuyup bugünkü Türk alfabesine göre yazdı. Ardından kendi okuduğum metin ile onunkini karşılaştırdım. Sayın Koz benim okuyamadığım birçok cümle ve sözcüğü okumuş, ancak benim okuduğum cümle ve sözcüklerden bazılarını okuyamamıştı. Ayrıca farklı okuduğumuz yerler de vardı. Bu farklılıları onun da görüşünü alarak giderdikten sonra, bugünkü kuşakların anlayabilmesi için metnin dilini sadeleştirdim. Böylece elinizdeki metin ortaya çıkmış oldu. Görüleceği gibi bütün çabamıza rağmen yine de okunamayan sözcükler ve cümleler var.

Metni yayına hazırlarken karşılaştığım önemli güçlüklerden biri de Almanca özel adlarla ilgiliydi. Bilindiği gibi Arap harfleriyle yazılan metinlerde yabancı özel adları -önceden bilinen adlar değilse- yanlışsız okumak âdeta olanaksızdır. Celadet bu tür adlardan bazılarını Arap harfleriyle ve telaffuz edildikleri biçimde yazmış, bazılarını da Latin harfleriyle yazmıştı (ne yazık ki Latin harfleriyle yazdıkları da çok okunaksızdır). Çoğu Almanca olan bu özel adların doğru biçimlerini tespit etme konusunda arkadaşım Feyyaz Ekmen yardımcı oldu.

Metni yayına hazırlarken eksikleri tümüyle gidermek mümkün olmadı ama Sabri Koz ve Feyyaz sayesinde metnin eksikleri azaldı. Hem onlara hem de bu notları içeren defteri bana veren Mahmûd Lewendî'ye teşekkür ediyorum.

Okuyucunun göreceği gibi, Celadet Âli Bedirhan'ın günlük olarak yazdığı bu notlar, İstanbul'u terkettiği günlerden (Eylül 1922) başlayıp Almanya'dan Mısır'a gidişine kadar (Mayıs 1925) devam ediyor.

Bu notlar, Celadet Âli Bedirhan'ı tanımamız için önemli bir kaynaktır. Notların büyük bölümü, yazarın Almanya'da yaşadığı dönemle ilgili olup bize orada yaptıkları ve karşılaştığı güçlükler vs. konusunda bizzat onun anlatımını sunuyor.

Bu notlardan öğrendiğimiz bir husus da onun özellikle 1924 yılında bazı Alman gazete ve dergilerine makale, masal türünden yazılar yazdığıdır. Keza onun bazı çevirilerinin de bu dergi ve gazetelerde yayımlanmış olduğunu öğreniyouz. Umarım ki birileri araştırıp bu yazılarını, çevirilerini bulur ve yayımlar, böylece onun hakkında daha fazla bilgi edinmemizi sağlar.

10 Ağustos 1995

Malmîsanij

METİNLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Celadet Âli Bedirhan'ın güncesinin buradaki metninin daha iyi anlaşılması için okuyucu şu hususları gözönünde bulundurmalıdır:

1)Bir bölümü okunup bir bölümü okunamayan sözcüğün okunamayan bölümü yerine iki nokta (..) koydum.

2)Tamamı okunamayan her sözcüğe karşılık üç nokta (...) koydum.

3)Okunamayan bir sözcükten fazla bölümlere karşılık altı nokta (.....) koydum ve bu bölümlerin uzunluğu hakkında kitabın sonuna eklenen dipnotlarda açıklamalar yaptım.

4)Doğru okunduğundan emin olmadığım sözcüklerden sonra parantez içinde soru işareti koydum.

6)Yazarın telaffuz edildiği biçimde yazdığı Almanca özel adlardan tespit edebildiklerimin yanına bunların yazılış biçimlerini de -köşeli parantez içinde- yazdım.

7)Metinde geçen bazı adlar ve sözcüklerle ilgili kısa açıklamalar yaparak bunları ilgili sayfalarda dipnot biçiminde yer verdim.

8)Yazar, güncesindeki tarihleri ilkin rumî takvime göre yazmış, 8 Mart 1923'ten itibaren ise milâdî takvime göre yazmıştır. Ben rumî takvime göre yazılmış olan ta-

rihlerin yanına -köşeli parantez içinde- sadece bunların tekabül ettiği milâdî yılı yazdım, gün ve ayların milâdî karşılıklarını ise yazmadım. Bilindiği gibi rumî ve milâdî aylar arasında farklılık var ve rumî aylar miladî aylardan on üç gün geridir. Rumî aylar ve bunların bugünkü Türk takvimine göre karşılıkları şöyledir:

Kânunusani (Ocak
Şubat (Şubat)
Mart (Mart)
Nisan (Nisan)
Mayıs (Mayıs)
Haziran (Haziran)
Temmuz (Temmuz)
Ağustos (Ağustos)
Eylül (Eylül)
Teşrinievvel (Ekim)
Teşrinisani (Kasım)
Kânunuevvel (Aralık)

GÜNLÜK NOTLAR
(1922-1925)

Bulgaristan'da Bulgarlar İslâm ahalisi kadar Mustafa Kemal Paşa hârekatıyla ilgileniyorlar. Bize dair bu konuda sorular soruyorlar. Başarı haberlerini birer müjde sayıyorlar.

Salı, 26 Eylül 1338/1922 (1)

Gidiş kararlaştırılmıştı. Pasaportlar ve yolculuk belgeleri hazırlandı. Çarşamba günü Varna'ya hareket edecek Bulgarya [Bulgaristan] vapuruyla gidilecekti. Sabahleyin Kamranla*, alışıldığı üzere çantaları aldık ve dokuz valizle yazıhaneye indik. Ne olur ne olmaz diye düşünerek acenteye uğradık. Çarşamba günü Varna'ya hareket edecek olan Bulgarya vapuru Pire'ye gidecekmiş. Varna'ya da cumartesiden önce vapur yokmuş. Bugün öğleden sonra ikide İtalyan bandıralı Scrivia (2) vapuru Varna'ya gidecekmiş. Derhal Kadıköyü'ne dönüp eşyaları hazırlatarak bir vapuruyla İstanbul'a geldik. İkinci sefer de yanılmış bulunuyorduk. Vapurun bugün hareket edemiyeceğini anladık. Bu sırada Kamran'ın bir çantasının kaybolduğu anlaşıldı. Kamran salona döndü, bulamadı. Nihayet yanlışlıkla alan kişi çantayı geri verdi. Vapura polis ve hamal girdiler. Akşam beşte güverteye, vapurun yarın öğle vakti hareket edeceğine dair bir ilan asıldı. Biz de Kadıköyü'ne döndük. Geceyi evde geçirdik.

---

*Kamran, Celadet Âli Bedirhan'ın kardeşidir.

Çarşamba, 27 Eylül 1338 [1922]

İkinci bir ... veda[laşma]dan sonra dokuz vapuruyla İstanbul'a indik. Scrivia (3) hareket bayrağını çekmişti. Tam saat birde Scrivia İstanbul limanını terk etti. Saat dörtte Karadeniz Boğazı'ndan çıktık. Vapur bir dereceye kadar sallanmaya başladı. Akşam saat ondan sonra deniz yavaş yavaş dur[ul]maya başladı. Gece yarısına doğru hava biraz soğudu ise de etkili değil. Yol arkadaşları topluluğu hep birlikte ambar üzerindeki çadırdayız.

Perşembe, 28 Eylül 1338 [1922]

Sabah saat yedide Burgaz'a vardık. Burgaz kasabası tatlı bir meyil üstünde, küçük fakat karşıdan manzarası güzel. İyi ve oldukça büyük bir limanı var. Liman, dalgakıranlardan oluşmuş bir havuz. Küçük bir girişi var. Vapurdan çıkmamıza izin verilmedi. Öğleden sonra saat birde Burgaz'dan hareket ettik. Güzel yolcu arkadaşlarımız var. Güzel vakit geçiriyoruz. Akşam dokuzda Varna'ya ulaşmakla beraber sekizden sonra limana girişin yasak olmasıdan dolayı dışarda demirledik.

Cuma, 29 Eylül 1338 [1922]

Sabahleyin sekizde limana girerek rıhtıma yanaştık. Doktor geldi ve güya yolcuları muayene etti. Gümrükte eşyamız kontrol edildi. Saat 10. 30'da Varna'dan trenle Sofya'ya gitmek için hareket ettik. Tren yolda yüklendikçe yüklendi. Istıraplı bir durumda mesafeyi atlarcasına gidiyoruz. Gece ... ... geçiyor.

Cumartesi, 30 Eylül 1338 [1922]

Sabah 8. 50'de Sofya'ya varıp Kamran'ın ..etof (?) adındaki dostu Bulgar tacirine gittik. Oradan Alman Konsolosuna gidip pasaportlarımızı vize ettirdik. Derhal Çarbrod'a iki birinci bileti aldık. İstanbul'dan gelen konvoyörle* (?) saat 3. 40'ta hareket edip 5,5'ta Sırbistan

---

***konvoyör** (convoyeur): otomatik taşıma düzeni

içindeki Çarbrod'a vardık. Burada azap verici bir gümrük kontrolü oldu. Eşyayı tümüyle indirdik ve kontrol yerine götürüp baktırdık. Tekrar trene girdik. Tren 7. 45'te Belgrad'a doğru hareket etti. Sürat fena değildi. Nispeten gece rahat ettik.

Pazar, 1 Teşrinievvel 1338 [Ekim 1922]

Sabah saat 5. 30'da Belgrad'a vardık. Bulgaristan'da saatleri bir saat geri almıştık. Burada bir saat daha geri aldık. Yani bilinen ... saatinden bir saat daha geriye. Gece yarısı başlayan fırtına yağmura çevirmiş ve Belgrad çamur içinde kalmıştı. Belgrad'ın güzel bir ... ve şehir genel olarak herhalde Sofya'dan çok iyi.

Saat 8. 15'te Zagreb'e gitmek üzere Belgrad'dan hareket ettik. Yarım saat sonra, Genel Savaş'ta [I. Dünya Savaşı'nda] Sırbistan'a terkolunan eski Avusturya arazisine girdik. Arazi olağanüstü ... Her taraf ... ve güzel ... ormanlar yetiştirilmiş.

Belgrad istasyonunda rastladığımız İstanbul ekspresi ... memuru, Osmanlı Hükümeti'nin cumadan itibaren pasaport ... hakkında bir haber verdi.

Akşam saat 7. 15'te Zagreb'e vardık. Trenimize bugünden itibaren yüzde otuz zam yapılmış.

Zagreb Hırvatistan'ın eski merkezi olup uygar bir şehirdir.

Saat dokuzda Zagreb'den hareket ettik.

Tabiî gün geçtikçe ... suyunu çekiyor ve bizde endişe artıyor. Gece kompartımanımıza bir iki Alman geldi. Türklere karşı büyük bir sevgi gösteriyorlardı. Hayli gevezelik oldu.

Pazartesi, 2 Teşrinievvel [1922]
Sabah saat 7. 15'te Viyana'ya ulaştık. Münih'e 10. 30'da hareket eden bir sabah, yine 10. 30'da hareket eden bir akşam treni var. Viyana'yı biraz görebilmek için akşam trenini tercih ettik.

Viyana cidden muazzam ve görkemli bir şehir. Akşama kadar şehrin değişik yerlerini gezdik. Rastlantıyla tanıştığımız bir Fransız akşama kadar bize eşlik etti. Hem Almanca biliyor hem de şehri biraz tanıyor. Gece 10. 30'da Viyana'dan hareket ettik. İki valizi bagaja vermeye mecbur olduk. 45 000 ... aldılar. Saat beşte Salsburg'a [Salzburg'a] vardık. Eşyayı trenden indirerek gümrüğe götürüp kontrolden sonra tekrar trene bindirdik.

Salı, 3 Teşrinievvel 1338 [1922]
Sabah 10. 30'da Münih'e vardık, eşyayı gara bırakarak Safder'e* gittik. Safder evde yoktu. Ev sahibi profesör bizi kabul etti. Yarım saat sonra Safder geldi. Bizim yol arkadaşı Fransız da geldi. Kendisi şehri gezmek istiyormuş. Tevfik'e* telefon ettik. Tevfik geciktiğinden lokantaya gittik. Tevfik de biraz sonra geldi. Toplanmış ve değişmiş. Yemekten sonra Münih'i yabancılara gezdiren şirkete başvurup Fransız'a bir bilet aldık. Otobüse bindi ve kendisinden (4) ayrılarak pansiyona baktık, bulamadık. Safder'in evine döndük. Profesör yanımıza geldi ve Safder'de kalabileceğimizi söyledi. Gece bir konsere gittik. On birde yattık.

Çarşamba, 4 Teşrinievvel 1338 [1922]
Tevfik bize zabıtadan Münih'te dört gün ikâmet et-

***Safder** ve **Tevfik** hakkında daha fazla bilgi için bak. Malmîsanij, Cızira Botanlı Bedirhaniler ve Bedirhani Ailesi Derneği'nin Tutanakları, Stockholm, 1994, s. 210, 214

mek üzere izin almış. Bu sabah zabıtaya gittik, ikâmet vergisi olarak herbirimizden 600'er mark aldılar ve ayın sekizine kadar Münih'te kalabileceğimizi fakat dokuzuncu gün ayrılmamız gerektiğini söylediler. Bu süre içinde ikâmet hakkındaki izni uzatmaya çalışacağız. Gece hep beraber (5) konsere gittik.

Perşembe, 5 Teşrinievvel 1388 [1922]

Dün gece verilen karar gereğince bu sabah Tevfik'e gittik. O civarda bir lokantada yemek yedikten sonra Tevfik'in çalıştığı "institut"ün [enstitünün] (6) bulunduğu botanik bahçesini ziyaret ettik. Cidden güzel ve yararlanmaya değer bir bahçe. Derken sonra şiddetli bir yağmur yağmaya başladı. Geceyi evde geçirdik.

Cuma, 6 Teşrinievvel 1388 1[922]

Sabahleyin doğru Doyçes Muzeum'a [Deutsches Museum'a] gittik. Cidden dikkate değer bir müze. Almanya'nın bütün eserleri burada mevcut.

Gece 7. 30'da bir konsere gittik. Tümüyle Mozart (7) çaldılar. Cidden olağanüstü idi.

... tavsiye ettiği Mösyö Paloka'yı henüz bulamadık.

Cumartesi, 7 Teşrinievvel 1338 [1922]

Sabahleyin Mösyö Paloka'ya telefon ettik. Akşam dörtte bizzat gelip bizi göreceğini söyledi.

Bugün İstanbul'dan bir mektupla bir paket gazete (?) aldık.

Şimdi Paloka saat dörtte geldi. Her halde Münih'te sürekli oturmamız hakkında izin alabileceği anlaşılıyor. Geceyi evde geçirdik.

Pazar, 8 Teşrinievvel 1338 [1922]

Pazar günleri Münih'te müzeleri ziyaret bedava. Nas-

yonal Müze [Nationalmuseum]* ile Armemuzeum'u [Armeemuseum'u]** ziyaret ettik. Armemuzeum'da ... eski Bavyera ordusu subayları ve Bavyera alayları ...den oluşan ... müzeyi ziyaret ve ... tören yapıldı. Geceyi evde geçirdik.

Pazartesi, 9 Teşrinievvel 1338 [1922]

Bugün, Münih'te oturma[mız] hakkındaki izin [süresi] sona ermiş; artık izinsiz oturmaktayız. Polise Tevfik'in yazdığı bir dilekçe ile başvurduk. Dilekçede, Alfred Paloka ile işimiz olduğundan oturma iznimizin altı hafta uzatılması istenmekteydi. Polis, Ticaret Odası Başkanı'ndan bu konuda bir belge getirilmesi gereğinden bahsetti. Paloka burada yok, yarın gelecek.

Gece Odeon'da konsere gittik. Olağanüstü bir konserdi.

Salı, 10 Teşrinievvel 1338 [1922]

Bu sabah dokuzda Paloka'dan telefon bekliyorduk ... ... bulamadık. Dün akşam ... eşi gelmişti. Safder'in uygun gördüğü görkemli tören ile bu sabah kendisine takdim olunduk. Uzun giriş konuşmalarından sonra arka evde oturacağımızı bize (?) anlattı. Esasen kızı hizmetçiyi fazla çağırmamız vesaireden Safder'e şikayet etmişti. Madam (Bayan) da aynı anlamda sözler söyledi. Akşamüstü de bazı nağmeler okudu.

Saat beş buçukta Tevfik geldi ve Münih trenine yakın bir yerde bulunan Obermenzing (8) adında bir köyde bir ... evinde iki yataklı bir oda bulunduğunu haber verdi. Derhal araştırmaya gittik. Odayı aylığına 1300 marka pazarlık ettik. Bizim Tevfik pazarlıktan âdeta utandı. Zavallı yavru.

***Nationalmuseum**: Ulusal Müze
****Armeemuseum**: Askeri Müze

Münih'te şunu da kaydedeyim ki, ... eden bir Kürd'e rastladık. O da kim: Safder. Geceyi evde geçirdik. Yarın yeni eve yani köye taşınacağız.

Çarşamba, 11 Teşrinievvel 1338 [1922]

Sabahleyin Tevfik'in haber verdiği bir kilise konserini dinlemeye gittik. Oradan Safder'in terzisine gidilerek Kamran'ın paltosunun provasına bakıldı. İki buçukta Paloka'ya Kamran'la Safder giderek Münih dışında ikâmet edeceğimizi ve bu nedenle zabıtadan izin almağa gerek kalmadığını söylediler. Eşyalar beraberimizde olduğu halde öğleden sonra saat 5. 10 treniyle Obermenzing'e (9) hareket ettik. Tevfik istasyonda bekliyordu. Gönle ferahlık veren eve (hâne-i dilgüşâya) yani Kasap'ın evine geldik ve odaya yerleştik. Oda, kasap dükkanının üstünde. Kasap derhal bize salhaneyi gezdirdi. Öküzleri nasıl boğazladığını vesaireyi anlattı. Oda olağanüstü derecede soğuk, titreye titreye, âdeta donmuş olan kuştüyü dolu Alman yorganlarını üzerimize çektik.

Perşembe, 12 Teşrinievvel 1338 [1922]

Öğleden sonra 2. 27 treniyle Tevfikle birleşerek Münih'e indik. Safder'e gittik. Safder soğuk almış, rahatsız. Bir müshil aldırarak Safder'e verdim. Gece Richard Straus'un* konserine gittik.

On ikide döndük. Uğraştık, uğraştık, kapıyı açamadık. Nihayet kapıya vurduk değil âdeta devirdik. Herr Şturm'un karısı uyandı kapıyı birde açtı.

***Richard Straus**, 1864-1949 yılları arasında yaşamış olan dünyaca ünlü Alman kompozitörüdür.

Cuma, 13 Teşrinieevvel 1338 [1922]

Safder'in rahatsızlığından ötürü erkenden Münih'e inmek üzere istasyona gittiğimizde tarifenin ... ... treni bulamadık. Yarım saat mesafede[ki] Institut ...'e (10) gittik. Polis aracılığıyla Safder'e telefon ettirdik. Safder daha iyi imiş. Tekrar köye indik ve trenle Münih'e indik. Bankaya uğradık. Berlin'den (?) para gelmiş. Bugün 20 000 markın ancak 10 000'ini verdiler. Kalanını yarın alacağız. Safder'e gittik. Safder müshille iyileşmiş. Safder de Saadet abladan bir mektup almış. Kamran'a Berlin'de bulunan bir dostundan gelen mektup üzerine Kamran yarın Berlin'e gitmeye karar verdi. 6. 32 treniyle Münih'ten dönerek ... Tevfik'in evine gittik, Tefvik'ten bagajları alarak 8. 20'de köyümüze geldik ve tereyağı ile marmelat (?) ... ... yedik.

Cumartesi, 14 Teşrinievvel 1338 [1922]

Kamran'ın bu akşam Berlin'e gitmesi kararlaştırılmıştı. 10. 42 [treni] ile Münih'e indik. Ben bankadan kalan 10 000 markı aldım, Kamran da paltosunu aldı, Safder'e gittik. Saat beş-altı oldu, Tevfik'ten eser yok. Tevfik sevgilisi ile dün akşam trenle civarda bir yere gitmişti, bugün dörtte gelecekti. Nihayet yaya Kamranla istasyona geldik. ... ... kalmamış, Kamran'a bir ikinci aldık. Tevfik de geldi. Kamran 11. 5 ... ben 11. 10'la köye hareket ettim.

Pazar, 15 Teşrinievvel 1338 [1922]

Bu sabah saat dokuzda uyandım. Soğuktan yataktan kalkamıyorum. Odanın içinde derece dokuzdan yukarı çıkmıyor. ... biraz keman dersi yaptıktan sonra 1. 33 treniyle Münih'e indim. Safder'e gittim. Safder hâlâ tamamıyla iyileşemedi. Yatakta idi. Akşama doğru Tevfik de geldi. Civardaki lokantada yemek yedikten sonra Tevfikle (?) evinden gara geldim. Pazar olduğundan 9. 10 treni yokmuş. 11. 10 trenini çaresiz bekledim. Trendeki kişiler hemen [hemen] tümüyle sarhoş ve bunca sarhoş arasında biricik ayık olmak felâketine maruz kaldım.

Pazartesi, 16 Teşrinievvel 1338 [1922]

..... (11)

11. 40'ta Tevfik geldi. Nahiye müdürlüğüne giderek oturma (ikâmet) ... isteminde bulunduk. Kaydımızı yaptıktan sonra, Münih'te mutasarrıflık dairesine dilekçe vermemiz gerektiğini bildirdiler. Tevfik döndü, ben de eve geldim. 2. 27 treniyle Münih'e indim. Akşama kadar Safder'de oturdum. Gece Safderle çalgıya gittik. 11. 10 treniyle köye döndüm.

Salı, 17 Teşrinievvel 1338 [1922]

Saat 2. 27 treniyle Münih'e indim. Tevfik'i 6. 30'a kadar bekledim. Hazret gelmedi. 7. 20 ile Obermençing'e [Obermenzing'e] döndüm. Hava gittikçe soğuyor.

Çarşamba, 18 Teşrinieevvel 1338 [1922]

Sabah dokuzda Tevfik geldi. Dilekçeyi düzenledik. Götürüp nahiye katibesine verdim. Münih'e mutasarrıflığa gönderecek. 1. 33 ile şehre indim. Benimle Kürtçe ile (?) okuyarak bana Almanca okutacak kişi tam 2. 30'da geldi. Anlaştık. Yarından itibaren başlayacağız.

Kamran'dan bugün bir kart aldım. İtalya'ya gitmek üzere Berlin'den hareket ettiğini ve on beş gün sonra Münih'e döneceğini yazıyor. Gece Tevfik ve Safderle Häfle (12) ... olan bir kahveye gittik. Burası adi bir ... ... En karakteristiği ortada siyah ... gezen bir garson.

Perşembe, 19 Teşrinievvel 1338 [1922]

Erkenden kalkarak ... hazırladım. Oda içinde derece yedi. 2. 27 treniyle şehre inerek Almanca ders verecek kişinin ikâmetgâhı ... hastahaneye gittim. Bu sırada yağmur başladı. Kırk dakikada hastaneye ulaştım. O bize Almanca, biz ona Kürtçe okuttuk.

Tramvayla (?) Safder'e geldim. Gece sinemaya gittik. 11. 10 treniyle köye döndüm.

Cuma, 20 Teşrinievvel [1338] [1922]
Şehre indim. Safder'de ders okudum. Gece konsere gittik.

Cumartesi, 21 Teşrinievvel 1338 [1922]
2. 27 treniyle sabahleyin bana gelmiş olan Safderle şehre indik. O doğru eve gitti. Tuvaletini yapıp Prag'dan akşam treniyle gelecek olan sevgilisini karşılamaya gidecek. Ben benimle Almanca Türkçe (?) konuşmak istiyen kişiye gideceğim.

... ... Fakat ... diğerini bulamadım. 7. 20 ile köye döndüm.

Pazar, 22 Teşrinievvel 1338 [1922]
Tevfikle kararlaştırmıştık. Saat birde ben Tevfik'e gittim. Lokantaya gittik. Lokantaya Tevfik'in profesörü de geldi. Yanında nişanlısı vardı. Nişanlısını bana takdim etti. Kadın barones. Görmeli baronesi. Saat üçte futbol oyununda bulunuyorduk. İyi bir oyundu. Taraflar ikişer sayı ile berabere kaldılar. Altıda Safder'e uğradım. Hazret tablî yok. Yine adı geçen lokantada yiyerek 7. 20 ile bizim köye döndüm.

Pazartesi, 23 Teşrinievvel 1338 [1922]
1. 33 treniyle şehre indim. Safder'de ... ... buluştuk (?). Akşam altıda üniversiteye giderek Profesör Zusrhaym ile görüştük. Yedide (?) Tevfikle buluştuk. Yarın akşam Berlin'e gideceğiz. ..e gittik. 11. 10 treniyle köye döndüm.

Salı, 24 Teşrinievvel 1338 [1922]
Sabahleyin mütalaa* ile meşgul oldum. Öğle yemeğini yarım sıralarında yedim. Saat 2. 27 treniyle Münih'e in-

---

*mütalaa: okuma, ders çalışma

dim. ... istasyonda Tevfikle buluştuk. Geç vakit Safderle sevgilisi geldiler. Tren bir çeyrek gecikmeyle 7. 45'te Münih'ten hareket etti. Yol arkadaşları hiç cansıkıcı adamlar değildi. Özellikle bir ..... (13) bulunan ... ... sarı saçlı bir Alman gayet nekre* ve şen bir adamdı. Bir iki istasyon sonra kompartmana iki kız geldi. Bu an ... [adı geçen Alman-Malmîsanij] hemen lakırdıya girişti. Nihayet bir hikâye anlattı. Çuha düştü, patiska kalktı, kürk basıldı. Kızlar gülmekten katıldılar. Regensburg'a yarım saat mesafede tren durdu. İleride bir kaza olmuş, üç saat bekledik. Geceyi hemen hemen uykusuz geçirdik.

Çarşamba, 25 Teşrinievvel 1338 [1922]

Almanya'ya varışımızdan beri ilk kez bir tulû** gördüm. Hava iyi, iklim nispeten ılımlı. Saksonya toprağındaki fabrika çokluğu hayrete değer bir oranda. Belki mevcut çanlar kadar fabrika bacası var. En ufak köylerde bile fabrikalar var. Yoğunluk noktaları ... olan Saksonya arazisinde köyler hemen ... biçimde. 11. 10'da Berlin'e, o muazzam şehire vardık.

Tevfik'in orman okulu arkadaşlarından Berlin'de bir tütüncü dükkanı işleten Mithat'a gittik. Önce bir yemek yedik. Ştudgart [Stuttgart] Oteli'nde bir oda bulduk ve şehri gezmeye başladık. Araba otomobil ... otobüsten başlayarak tramvay, metropoliten şehir ... gibi taşıt miktarına (?) sahip olan bir memleket Berlin.

Perşembe, 26 Teşrinievvel 1338 [1922]

Tevfik sabah erkenden Berlin civarında bulunan bir ... gitti. Ben dokuzda ... ... Laypzig [Leipzig] Plas'a giderek Vershaym'dan [Versheim'dan] Düsseldorf için iki bilet aldım. Şehri bir hayli gezdikten sonra iki buçukta Mithat'ın dükkanına döndüm. Üçte Tevfik geldi. Eşyayı

***nekre**: gülünç ve şaşırtıcı hikâyeler anlatan kişi

****tulû/tulûât**: Yazılı esere uymak zorunda olmadan sahnede oyuncular tarafından yakıştırılan sözlerle tamamlanan tiyatro türü.

Düsseldorf istasyonuna bırakmak üzere otele gittik. Tevfik'in fotoğrafı gelmiş. Polise başvurduk. Soruşturuldu, yararsız. Yemek yedikten sona Düsseldorf'a hareket edecek trenin istasyonu olan ..banhof'a gitmek üzere Şarlötenburg'dan [Charlottenburg'dan] şehir trenine bindik. Trenin hareketine bir dakika kala yetiştik. Fakat boşuna acele etmişiz. Tren ..... (14) dolaştı ve saat 10. 45'[te] Şarlötenburg'a geldi.

Kompartman tenha idi. Rahat uyuduk.

Cuma, 27 Teşrinievvel 1338 [1922]

Şafak söktü. ... ... bayındırlık ve uygarlık eserleri arasında sayısız kocaman fabrikalar ve birbirine hemen hemen yapışık denecek derecede yakın ve yoğun beldeler, kasabalar, büyük şehirler. Ünlü Essen ve Krupp.

Saat 10. 25'te Düsseldorf'a (15) vardık. Hotel Schlossburg['a] (16) indik. Tevfik hemen sevgilisini aramaya gitti. Ben derhal şehrin bir haritasını alarak dolaşmaya başladım. Rayn [Rhein] nehrine gittim ve muntazam köprüsünü geçerek şehrin öbür tarafını gezdim. Şehir Fransızların işgali altında. Köprüde yalnız nöbetçiler dolaşıyor. Hem de süngülüler. Köprü ..... (17) Otele dört buçukta döndüm. Tevfik'i yatakta buldum. Yedi buçukta Tevfik'in sevgilisiyle kızkardeşiyle buluştuk ve baraber yemek yedikten sonra ... ... ve sefahat yeri olan bir konserevine gittik. Geceyarısı otele döndük.

Cumartesi, 28 Teşrinievvel 1338 [1922]

Rayn nehri üzerinde yapılması kararlaştırılmış olan gezi hakkında bilgi edinmek üzere gemi yolculuğu acentesine başvurduk. Kışın Rayn yolcu vapurları işlemiyormuş. Bu münasebetle Rayn limanını gezdik. Yalnız bizim gördüğümüz maçunaların* sayısı altıdan

---

***maçuna**: bir çeşit ağırlık kaldırma makası

fazlaydı. Nehir.. sahilinde belki dört beş liman yapılmış. Muazzam ve görkemli bir yükleme, müze ve güzel sanatlar okulu gibi yerleri, çarşıyı ziyaret ettik. Dünkü lokantada öğle yemeğini yedik. Tevfik 3. 30'da matmazelle gitti. Ben de yatağa girip bir iki saat uyudum. Akşam yemeğini yine eski (?) lokantada yiyerek biraz gezdim ve dokuz buçukta otelime dönerek gece yarısına kadar mütalaa ile meşgul oldum. Odada kalorifer (?) sıcak ve rahat. Münih'in soğuğunu hissetmiyorum, ama hatırımda.

Pazar, 29 Teşrinievvel 1338 [1922]

Tevfik gece ikide gelmiş, tabiî benim haberim olmadı. Sabahleyin 11. 15'te matmazelle randevusu varmış, oraya gitti. Yarımda otele döndü. Paranın suyu çekilmiş. Bende kalan yüz dinarı 6500 marka değiştirdik. Düsseldorf'tan 1. 30'da hareket ettik. Güzergâh yoğun, kasaba ve köyler dolu. Saat üçte Cöln/Kolonya'ya (18) vardık. Kolonya'nın ünlü katedralini ziyaret ettik ve bütün şehri gezdik. Rayn üzerinde muazzam köprüleri var. Yalnız eski bir şehir olduğundan şehrin merkezindeki sokaklar hayli dar. Akşamüstü ucuzca bir lokantada yemek yedik ve ardından bir konserevine gittik. Birde istasyona geldik. Tren 1. 54'te Köln'den hareket etti. Frankfurt'a gidiyoruz.

Pazartesi, 30 Teşrinievvel 1338 [1922]

Sabah saat 6. 30'da Frankfurt'a vardık. Güzel ve muhteşem bir gara indik. Ortalığın açılmasını beklemek üzere garın bekleme salonuna gidip oturduk. Hava açıldıktan sonra şehrin ziyarete değer yerlerini gezdik. Bu arada Göte'nin bugün bir müze halinde korunan evini ve 1848 ihtilalinde ilk Alman parlamentosunun toplandığı Sankt Paulus (19) Kilisesi'ni gezdik. Buradaki sıralarda ünlülerin oturduğu yerler pirinç birer levha ile işaret edilmiş. Frankfurt Almanya'nın eski bağımsız şehirlerinden sanayi ve ticaret merkezi bir şehirdir. Bu-

radan ... ... merkezî Avrupa'nın ünlü kaplıcalarından birini içinde bulunduran Wisbaden'e [Wiesbaden'e] gidiyoruz. Trenle Hessen (?) Hükümeti'nin merkezi olan Maynç [Mainz] şehrine gittik. Burası pek büyük olmamakla beraber düzenli ve güzel bir şehir. Şehri gezdik. Trenle bu mesafe 55 dakikada alınır. Maynç'a tren oradan bir tünelden geçerek ulaşıyor ve tünelin sonunda Mayn [Main] nehri Rayn'a katılıyor. Buradan Wisbaden'e tramvayla gidecektik. Tramvay olmadığını söylediler. Trenle tekrar Prusya [sınırları] içinde bulunan Bingen (20) kasabasına gittik. Tramvayın burada olduğunu söylemişlerdi. Trenle Bingen'e 35 dakikada geldik. Meğer tramvay Maynç'tan gidiyormuş. Bingen kasabasını gezdikten sonra -bu kasaba da Rayn üzerindedir- Rayn burada pek güzel. Bir tarafı büsbütün bağlarla kaplı dağları izler. Bingen'den vapurla karşı sahilde bulunan ve şarap fabrikalarıyla tanınan Rüdesheim'e (21) geçtik. Bu hoş yolculuk on beş dakika devam etti. Rüdeshaym'ın etrafı büsbütün bağ ve bahçe ... ... yapılmış. Bunun nedeni, güneşin ... ... ve nehrin ... yararlanma maksadından dolayı imiş. Rüdeshaym'dan trenle 1. 15 saatte Wisbaden'e geldik. Burası güzel ve kibar bir şehir. Büyükçe olan bu şehrin kaplıcaları tanınıyor. Birkaç saat burada kaldıktan sonra tekrar trenle Frankfurt'a geldik.

Wisbaden ile Frankfurt arasındaki mesafeyi 52 dakikada aldık. Frankfurt'ta birkaç konserde oturduk. Ve saat birde Münih'e doğru hareket ettik.

Salı, 31 Teşrinievvel 1338 [1922]

Saat 9. 15'te Münih'e vardık. Ve bir hafta devam eden gezi sona erdi. Safder'i ... tekrar aradık, bulamadık. 9. 40 treniyle Obermenzing'e geldim. İstanbul'dan Kamranla Safder'e mektuplar varsa da bana birşey yok. Öğle ve akşam yemeğini evde yedim ve uzun bir uyku uyudum.

Çarşamba, 1 Teşrinisani 1338[1922]

Sabahleyin Tevfik geldi. Botanik bahçesine gittik. Safder de orada idi. Kamran'dan 24 tarihli bir kart var. 28'de Berlin'den hareket edeceğini yazıyor. Halbuki daha önce "Bugün hareket ediyorum" diye bir kart yazdığından Berlin'de kendisini aramamıştık. ..burg'da öğle yemeğini yedik ve geyikler bahçesini gidip gezdik. Ne güzel ve cana yakın hayvanlar. Ondansonra Sch [l]oss'u* (22) gezdik. Çok güzel ve zarif bir bahçe. Akşam yemeğini yine o civarda yedik. Hepimiz kamaralarımıza döndük.

Perşembe, 2 Teşrinisani 1338 [1922]

Sabahleyin Münih'e indim. Akşam Tevfikle bir konsere gittik.

Cuma, 3 Teşrinisani 1338 [1922]

10. 40 treniyle şehre indik. 11. 30'da Kayzer Staresse'deki [Kaiser Strasse'deki] caddede Almanca derse gittim. Oradan üniversiteye gelerek Profesör Zushaym ile görüştüm. Akşam yemeğini Tevfikle beraber adı geçen lokantada yedik. ... Halle'deki konsere gittik. 11. 10 ile köye döndüm.

Cumartesi, 4 Teşrinisani 1338 [1922]

Bugün sabahtan akşama kadar evde oturdum. Zaten hava bozuk, yağmur, bora, berbat bir durumda. Mütalaa ile meşgul oldum. Almanca okudum.

Pazar, 5 Teşrinisani 1338 [1922]

Sabahleyin uyandığım zaman dışarıda lapa lapa kar yağıyordu. On bire doğru Tevfik geldi. Kamran'ın Berlin'den geldiğini haber verdi. Kamran meğer İtalya'ya

---

*__Schloss__: Almancadaki sözcük anlamı saray, şato.

gitmemiş. Öğleden sonra Münih'e ... indik. Kamran ..... (23) Tevfikle biz ...'e gittik. Kamran orada kaldı. Son trenle köye döndük.

Pazartesi, 6 Teşrinisani 1338 [1922]
Münih'e indik ve benimle, Safder'in sevgilisini Kamran varyeteye* davet etti. İyi eğlendik.

Salı, 7 Teşrinisani 1338 [1922]
Bugün 10. 42 ile Münih'e indik. G..gel (24) Safder'e geldi. Ders aldık.

Çarşamba, 8 Teşrinisani 1338 [1922]
2. 27 treniyle şehre indik. Kamran, Süreyya ağabeyime ayrıntılı bir mektup yazarak Mısır'da İstanbul'daki alacaklarına karşılık bir istikraz** sözleşmesi hakkında uzun bir mektup yazdı. Kamran bu para ile Bavyera'da bir çiftlik alacaktır.

Perşembe, 9 Teşrinisani 1338 [1922]
2. 27 treniyle şehre indik. Ve akşama kadar ... okuduk. Kamran'ın 120 marka almış olduğu Maten (?) gazetesini okuduk. Altıda Safder'in matmazeline gittik. Biraz sonra Tevfik ve nihayet Safder de geldi. 7. 20 ile köye döndük. Hava berbat yağmurlu. Sabahtan beri aralıksız yağmur yağıyor.

***varyete**: şarkı, dans ve temsil gibi değişik oyunlardan oluşan gösteri

****istikraz**: 1)ödünç para alma 2)faizle para alma

Cuma, 10 Teşrinisani 1338 [1922]

Kamran yine (?) erkenden Münih'e indi. Keman dersine gitti. Ben 10. 42 ile indim. Kamranla lokantada buluştuk ve ikide G..gel'e (25) Almanca dersine gittik. Dönüşte Safder'in matmazeline uğradık, Safder de oraya geldi. 7. 30'da ... Halle'deki konsere gittik. Kamilen Bethoven [Beethoven] çaldılar. 11. 10 ile köye döndük. Bugün yağmur yağmadığı gibi hava da güzel.

Cumartesi, 11 Teşrinisani 1338 [1922]

Soğuğa tahammül edemiyerek öğleden sonra 1. 30'da sokağa çıktık ve köyün biricik lokanta ve meyhanesi olan ...'e gittik. Yemeğimizi yedik. Oradan civarda bulunan Pasing'e gittik. Çarşısı vesairesi olan küçük bir kasaba ... Bir otele başvurarak odalara baktık. Ve trenle Münih'e indik ve istasyon civarında çalgılı bir kahvede oturduk. 6. 32 ile köye döndük. Yine ... ... yemek yiyorduk. Karşıda ... çehreli bir zat oturuyordu. Bir ... ile konuşmağa başladı. ... konuşmak istedi (?). Çağrısına uyduk, bizi odasına davet etti. Eve uğradık, Kamuran Kemanını aldı. Biz ..... (26) oturan bu adam bir şair ve hatta bir ressam. ... makinistlikle meşgul. Basılı ve basılmamış şiirleri var. Odasının servetini kitapları teşkil ediyor. On bire kadar oturduk. Kamran keman çaldı ve sohbet ettik. Cidden nazik ve konuksever bir adam.

Pazar, 12 Teşrinisani 1338 [1922]

Tekdüze ve ... ... yaşamı yaşadık. Odanın soğukluğundan elaman.

Pazartesi, 13 Teşrinisani 1338 [1922]

Akşam saat altı buçukta Safder'in matmazeline davetli idik. Cidden konuksever ve nazik bir kızcağız. Eğlendik. 11. 10 treni ile köye döndük.

Salı, 14 Teşrinisani [1]338 [1922]
...burg'a Tevfik'e gittik. Oradan şehre indik.

15, 16, 17, 18 [Teşrinisani 1338/1922]
Çarşamba, Perşembe, Cuma, Cumartesi
Tekdüze yaşanı devam ediyor. Derece üç buçuğa düştü. Cumartesi 18'de dışarıda kar yağıyor. Odada bile yağıyor desem caiz. Şehre indik, yemek yedik. Elimizde çanta, kapı kapı kömür arıyoruz. Markasız kömür verilmediği gibi cumartesi olduğundan öğleden sonra dükkanlar kapalı. Ne ise Tevfik bir tanıdığından on iki parça kömür aldı. Çantaya koyarak köye gittik. Boralı bir kar devam ediyor. Köyün lokantasına geldik. Biraz orada vakit geçirdik. Maksadımız kömürü yarına saklamak.

Pazar, 19 Teşrinisani 1338 [1922]
Sabahleyin sobayı yaktırdık. Fakat bu on iki parça kömür bir buçuk adam boyunda olan sobayı ısıtmağa ancak yeterli. Yine mutluyuz. Derece dörtten ona kadar yükseldi. Ne günlere kaldık, 10 derece sıcaklık bir mutluluk sağlıyor. Öğleden sonra Kamranla Almanca çalışıyorduk. Kapı vuruldu, kasabın karısı içeri girdi; yumdu gözünü, açtı ağzını, bizi güzel bir azarladı. Sorun: Neden şimdiye kadar odadan çıkmamışız. Hanım odayı toplayacak. Lahavle! Biraz sonra Safder geldi. Biz anlamıştık. Karı edepsizin biri.

Pazartesi, 20 Teşrinisani 1338 [1922]
10. 42 treniyle şehre indik. İkide ben G..l'e (27) gittim. Kamran bir matmazele gitti. Altı buçuk treniyle köye döndük ve değirmenciden sabahleyin getirtilen 60 kilo kadar kömürü yakmaya başladık.

Salı, 21 Teşrinisani 1338 [1922]
22, 23, 24, 25, 26, 27, 28 [Teşrinisani 1338] [1922]

29 [Teşrinisani 1338] [1922]
Bu sekiz gündür yaşam tekdüzeliğini koruyor. Üç dört gün ara vermeden kar yağdı. Şiddetli bora ve fırtınalar oldu. 29 Teşrinisani akşamı Tevfik Kahire'ye doğru hareket etti.

Perşembe, 30 Teşrinisani 1338 [1922]
Dünden kiralamış olduğumuz odaya taşınmak üzere toplandık. Komşunun arabasıyla öğle vakti Pasing A..yan (28) Oteli'ne taşındık. İlan vermiş olduğumuz gazetenin yönetim yerine uğradık. İki ... (29). Biri Pasing dahilinde (?) bir oda. Gittik, oda fena değil fakat ... yatakları örtüsüz veriyorlar ki işimize gelmez. Diğer oda Pasing'den üç istasyon ötede Planegger'de. Oraya da gittik. Berbat bir oda, oturulacak gibi değil.

Gece sinemaya gittik. İlk kez düzgün bir yatakta yattık. Hava sisli ve yağmurlu fakat soğuk değil.

Cuma, 1 Kânunuevvel 1338
Pasing'deki otelde daha rahatız. Her şeyden önce odamız daha iyi ve Obermenzing kadar soğuk değil. İkinci olarak otelin yemek salonu daima sıcak. Burada oturmak ve çalışmak olanağı da daima var.

Bu sabah şafak vakti odanın kapısı vuruldu ve bir zabıta memuru içeri girdi. Bu, ara sıra otellerde yapılan zabıta denetlemesi imiş.

Öğleden sonra Münih'e indik ve Safder'de Almanca dersini yaptık.

Cumartesi, 2 Kânunuevvel 1338
Bu akşam otelin gazinosunda güya bir gala düzenlenmişti. Gazino ağzına kadar doldu. Ufak sahnede ... dram gibi (?) temsiller yapıldı. Pasing burada eğleniyordu.

Pazar, 3 Kânunuevvel 1338
Bugün Safder geldi. Akşama kadar otelin gazinosunda vakit geçirdik. Akşamüstü ve gece dünkü oyunlar tekrar olundu.

Pazartesi, 4 Kânunuevvel 1338
Şehre inerek Safder'in evinde ders aldık. Otel parası vergi ile beraber artmakta ve ne yazık ki Pasing'de oda bulamıyoruz.

Salı, 5 Kânunuevvel 1338
Pasing'deki tekdüze yaşam devam ediyor. Soğuktan fazla etkilenmiş değiliz.

Çarşamba, 6 Kânunuevvel 1338

Perşembe, 7 Kânunuevvel 1338

Cuma, 8 Kânunuevvel 1338

Cumartesi, 9 Kânunuevvel 1338
Nahiyeye yaptığımız başvuru üzerine, otelde vermekte olduğumuz oturma (ikâmet) vergisi kaldırıldı. Bugünden itibaren günlüğü 200 marka oturmaktayız.

Pazar, 10 Kânunuevvel 1338
Bugün de otelin lokantasında vakit geçirdik. Akşamüstü ...'e inerek gece yarısına kadar müzik dinledik.

Pazartesi, 11 Kânunuevvel 1338
Sekiz on günden beri yağmış olan kar yerlerde duru-

yor. Her taraf donmuş. Ve tabiî her taraf olağanüstü ... ... ne de su.

Pasing, 8 Mart 1923 (30)

Tahmin ettiğim kötü günler başladı. Münih yabancı [devletlerin] parasının farkından kaynaklanan ucuzluğunu kaybetti. İki hafta önce dolar birdenbire 48. 000 marka çıkmış ve dört beş gün bu durumu koruduktan sonra düşmeye başlamıştı. O zaman eşya fiyatları bu oranda ... yükselmişti. Halbuki bugün dolar 18 ile 20 bin arasında olduğu halde eşya eski fiyatını koruyor.

Bir yemek iki üç bin marka ancak yeniyor. Durum kötü, parasızlık yüz gösterdi. Babamın maaşı alınamıyor. Biricik maaş ise bu idi.

Birkaç gündür siyah ekmek ve marmelat ile vakit geçiriyorum. Yarın bir yemek yemek arzusundayım. Otel fiyatı da aşırı ölçüde yükseldi.

Kamran on gün evvel Winzerer Str[asse]'de (31) bulduğu odaya taşındı. Taşındığım tek odanın günlük fiyatı 1000 mark. Oda bulunamıyor. Bu fiyat ise katlanılabilecek gibi değil. Sonunda Galerie Str[asse]'de (32) bulduğum bir odaya taşınacağım. Aylığı 4000 mark.

Münih, 12 Mart 1923

Galerie Str[asse]'e (33) taşındım. Odanın durumunu görmeli. Cidden sefalethane. Evin penceresi yok, görülmüş şey değil. Meğer bu oda mutfağın yanında bir kiler imiş, son zamanlarda odaya çevrilmiş. Küçük bir karyolası var. Odada dönmek olanaklı değil. Hele sabah olup olmadığını anlamak olanak ve olasılık dışında. Çünkü odada bir sonsuz uzun gece egemen.

Münih, 13 Mart 1923

Bugün üniversiteye giderek dilekçeleri verdik. Pasing'de bir tarım araçları fabrikası ziyaret ettim.

Münih, 18 Mart 1923

Galeri Ştrasse'deki [Galerie Strasse'deki] odadayım. Ev sahipleri iyi adamlar. Öğle yemeklerini beraber yiyoruz. Ne yazacaklarını henüz bilmiyorum. Para gittikçe tükeniyor. Durum ... vahimleşiyor. Toplam servetim 35 000 mark. Halbuki 90 000 mark borcum var. Bununla beraber burada kayda değer bir ruhsal durumu anacağım. Bu derece parasız kalıncaya kadar çok sıkılıyordum. Fakat şimdi hayli (?) neşeliyim. On günden beri sigara almıyorum. Bugün beş tane, ... olmak üzere dokuz sigara aldım ve bir ... bira içtim. Biraya da veda edeli epey olmuştu. Havalar ısınmaya başladı. Hiç olmazsa soğuk durdu ve ıstırabı yok. Fakat benim odada mahzeni (?) bir soğuk egemen. Hatta Safder geldiği zaman paltosuyla oturuyor ve bana paltosuz üşüyüp üşümediğimi soruyor.

Benim odayı Safder, Nora (?) Pelikan'a yazdığı mektupta şöyle tanımlamış: *"Bu odada yirmi dört saat, ara vermeden uyuyabilirsiniz ve doğanın gündüz olayı sizi asla rahatsız etmez."*

Münih, 22 Mart 1923

Bugün ev içinde göçettim. Mutfağın ucunda ve mutfaktan ince bir duvarla ayrılmış diğer küçük bir odaya taşındım. Bu odanın penceresi var fakat peneceresiz odadan daha küçük. Mahzeni (?) soğuk burada aynı biçimde egemen. Bununla beraber güneş değilse bile ışık alıyor. Yani ... evin güneşi bol değilse de ışığı bol.

Münih, 25 Mart 1923, Pazar

Uzun süredir bu anıları yazmıyordum. Birkaç gündür

başladım ve bu küçük uğraş hoşuma gidiyor. Olanaklı oldukça devam edeceğim. Bugünkü olaylar da az çok kayda değer. Saat dokuzda ... Türkçe (?) Almanca ... ... hemen ...ye gittim. B.. okulunun ... öğretmeni olan bu kişi gösterişsiz ve hatta kötü bir evde oturuyor. Beş adımlık oturma odasında bir piyano, dört keman, bir resim sehpası, bir heykeltraş atölyesi vesaire var. Bu kişi resim ve heykeltraşlık ile de uğraşıyor. Üç küçük kızı var. Bunlar resim, piyano ve keman dersi alıyorlar.

On bire kadar evde oturduk, Türkçeye (?) başladık. On birden sonra Doğal Tarih Müzesi'ni beraber ziyaret etmemizi önerdi ve anlaştık. Ve ... ... çocukları kiliseye götürüyor. Tabiî buna engel olamıyorum fakat on birden sonra ... çocukları müzelere götürüyorum. Bu biçimde az zamanda ... bilgi elde ederler. Pazarları müzelerin ziyareti ise ücretsizdir. Hemen on birden sonra Doğal Tarih Müzesi'ni ziyaret ettik ve oradan ..ye gittik, biraz müzik dinledik. İyi ... ... bir aile babası. Saat birde eve döndüm. Mutfakta bir patates salatası hazırlıyordum, Safder büyük bir telaşla geldi. *"Celâdet ağabey, ... düştük. Pelikan geldi, ikâmet izni yok, Pelikan'a yatacak bir oda."* Meğer Pelikan sokakta bekliyormuş. Çıktım kendisiyle görüştük. Safderle Pelikan, An.. (34) garına gittiler. ... eve dönerek ev sahibesine macerayı anlattım. Benim terk edip hizmetçi kızın oturduğu penceresiz odayı vermeyi uygun gördü. Bizimkileri başbaşa An.. (35) garında buldum. Eve döndük. Bu sırada Kamran da geldi. Pelikan bu odayı sevinçle kabul etti. Bu da değişik bir macera.

Münih, 30 Mart 1923, Cumartesi

Bugün Hıristiyanların dini bir yas günü. Bütün Hıristiyanların değil, yalnız Katoliklerin. Katoliklere göre Hazreti İsa bu gün çarmıha gerilmiş. Ortodokslara göre başka bir gün. Ev sahipleriyle beraber kiliselere gittik. Kiliselerde Hazreti İsa tahtadan bir heykelle temsil edilerek bir mezara konmuş. Mezarın etrafında mumlar ve çiçekler. Etrafında genç kızlardan oluşan muhafızlar.

Halk tam bir huşu* ile gelip bu kutsal ölüyü ziyaret ediyor ve mezarın önünde ibadet ediyor. Ne tuhaf batıl inanç, Avrupalıların (?) uygarlaşmışı (?) dinden birbirine tekme (?) atıyor.

Münih, 8 Nisan 1923

Galeri Ştrasse'deki odada ..nız. Ev sahipleriyle pek dostça geçiniyoruz. Matmazel Pelikan henüz burada. Tabiî Safder de hemen bütün gün bizde. Hep beraber gibiyiz.

Bugün hava soğuk. Güneş yok. Öğleden sonra muntazam ve aralıksız bir kar yağmaya başladı. Kaç günden beri sıcağa alışmış olan vücutlar bu kardan doğal olarak etkileniyorlar.

Münih, 5 Mayıs 1923

Havalar tekrar ısındı. Fakat perişan gönlümüzü ısıtacak hiçbir ümit yok. Hemen hemen biricik ümit olan babamın maaşı da kesin olarak kesildi. Ulusal Hükümet yabancı ülkelerde bulunanların emekli maaşlarının kesilmesi hakkında bir yasa yayımlamış. ... safâ ve kederdir ... ... işi kalenderliğe vuruyoruz.

6 Mayıs 1923, Pazar

Bugün Pelikan'la Safder'in nişan töreni son derece görkemli biçimde baba evinde yapıldı.

Bir öğle ziyafeti düzenledik. Kamran da hazırdı. Kısa fakat Almanca bir nutku izliyen yemekten sonra cepten (?) çıkan yüzükleri nişanlıların parmağına taktım. Kamran aynı biçimde dileklerde bulundu. Yemek pek

---

***huşu**: 1)alçakgönüllük 2)Tanrı'ya boyun eğme, gönlü korku ve saygı ile dolu olma

neşeli geçti. Zavallı Pelikan pek neşeli fakat aynı zamanda akıbetleri meçhul ve gelecekleri karanlık [olan] bu üç gurbetçinin arasında garip bir hüzün (?) du-[yu]yordu. Cidden çok fedakâr ve yüce kalpli bir kız.

25 Mayıs 1923, Cuma

Bugünlerde çok can sıkıcı haberler alıyorum. Birkaç gün evvel Saadet ablamdan aldığım bir mektupta Selahaddin Bey'in evi satmak üzere [olduğu] yazılıyordu.

Bugün de Süreyya ağabeyimden gelen bir mektupta babamın rahatsız olduğu ve doktorların hastalığı şöyle teşhis ettikleri bildiriliyor:

Intermittence par suite d'athérosclerose origine cardiaque *

Bu acıklı gurbet yaşamında Mısır'dan kara bir haber almaktan fena halde kaygılanıyorum. Allah sonunu hayır eylesin.

Süreyya ağabeyim mektubunda, babamın maaşının kesilmiş olması bakımından biricik ümidin de kesilmesinden dolayı bu ... ... rağmen pek yücegönüllülükle bir öneride bulunuyor ve bizi Mısır'a davet ediyor.

---

*Bu Fransızca bölüm Türkçeye şöyle çevrilebilir: kalp kökenli athérosclerose nedeniyle kesinti (durma).

Doktorların verdiği bilgiye göre, "athérosclerose" sözcüğü şöyle açıklanabilir: Damarların iç çeperine amorf lipidlerin yığılmasıyla oluşan ve zamanla damar çeperinin derin katlarına doğru ilerliyen, gittikçe damarın elastikiyetinin kaybolmasına ve halk arasında çok kullanılan deyimle "damar tıkanması"nın ortaya çıkması riskinin artmasına neden olan bir olgu.

9 Haziran, Cumartesi, 1923

Frau [Bayan] Şarnagel'in kardeşi Teodorla evvela Bavyera'nın en yüksek dağına çıkarak bir dağ gezisi yapmayı kararlaştırmış iken daha sonra karar değiştirdik ve bir bisiklet turuna karar verdik. Safder'in bisikleti bozulmuş. Nihayet Pelikan'ın bisikletini almaya karar verdik. Saat on ikide yola çıktık. Evvela L..'e (36) gittik. Çünkü Starnberg'e (37) kadar bize karı koca da eşlik edeceklerdi. Şarnagel ... ... Yolumuzu kesen şiddetli bir rüzgar vardı. La..'de (38) Şarnagel biraz nazlandı. Nihayet yola çıktık. Biraz (?) ..dan başka yolda her şey güzel ve pek hoştu. Nihayet dörtte göle vardık. Göl küçük fakat zarif bir havuz gibi. Her tarafı bezenmiş. Her tarafta öyle güzel köşkler, yüzeyinde kotralar, kayıklar motorlar ve etrafa işleyen yandan çarklı vapurlar var. Bütün sahil güzel gazinolarla dolu. Gayet nefis ve büyük bir deniz hamamı var. Beşte Şarnberg'den hareket ettik. Şarnberg.. ... ünlü gölü izliyerek yolumuza devam ettik. Altı buçukta Bernried (39) köyünden geçerken Safder'le Pelikan'a rastladık. Köyün gazinosunda oturduk. Yedide tekrar yola çıktık. Güzel ormanlar arasından düzgün bir yolu izliyoruz. Sık sık köyler ve yazlıklara rastlıyoruz. Saat dokuzda Iffeldorf (40) köyüne vardık, Zur Post'a* (41) indik. Bir köyde ne nefis ve düzenli bir otel. Civarda bulunan kilisede güzel bir konser vardı. Köy elektrikle aydınlatılmış. Buraya kadar izlediğimiz yol toplam olarak 60-70 kilometredir. Köyün lokantasında aldığımız bilgiye göre Münih'ten 65 kilometre uzaktayız.

Pazar, 10 Haziran 1923

Sabahleyin saat beşte Iffeldorf'tan (42) hareket ettik. Dün akşam iyi hissedememiştik, dağlara epey yaklaşmışız. Güzel bir vadiyi izliyerek dağlara yaklaşıyoruz. Yol fazlaca yokuş. 6.45'te Eschenlo..'e (43)

***zur Post**: lokantalı otel

vardık. Köyün bir kahvesinde biraz dinlendikten sonra yola çıktık. Hemen Loisach (44) nehrinin suladığı vadiye, Loisachtall'e (45) girdik. İki taraf dağlar. Ortasından nehirler geçer. Bu yol bir buçuk saat kadar bu yönde devam etti ve saat 9. 30'da Parthelkirche'ye [Partenkirchen'e?] (46) vardık. Küçük fakat temiz ve düzenli bir kasaba. Burada biraz durduktan sonra sonra Zukspitze'nin [Zugspitze'nin] (47) önünde bulunan Partnachklamm'a (48) gittik. Burada küçük fakat hızlı olmayan bir çay, zirveleri yarım metreye (?) kadar birbirine yaklaşan iki dere, dağ arasında akıyor. Ve dağdan üzerine zerrecikler halinde kar suları dökülüyor. Bu dağların etekleri ... seyrine uygun biçimde oyulmuş. Burasını yarım saat gezdikten sonra Garmisch'e (49) hareket edip adı geçen kasabaya 11'de vardık.

Garmiş'te [Garmisch'te] öğle yemeği yedikten sonra hareket edip üç çeyrekte B..'ye (50) ulaştık. Bu ... dağların ortasında küçük fakat derin, yaz kış aynı ... koruyan bir göldür. Gölün ortasında suyun üzerinde bir denizkızı heykeli var. Sandalla giderek heykeli gördük. Efsanesi: Vaktiyle bu gölde deniz kızları varmış. Bir gün sahilde balık avlayan bir balıkçıyı özellikle ... ... çekmişler. Bunun üzerine bir ... olarak bu heykel yapılmış. Küçük sandalla biraz gezdikten sonra Eibsee['ye] (51) hareket ettik. Dik bir yakasını güçlüklerle tırmandıktan sonra Zuckspitze'nin [Zugspitze'nin] (52) eteklerinde bulunan göle vardık. Göl büyükçe ve pek güzel. ... ... mükemmel görünüyor. Özellikle büyük bir dürbünle baktık. ... 10. 50 ... Eibsee'den (53) hareket ettik. Biraz sonra bin metre kadar yükseklikteki bir dağı aştıktan sonra Ettal (54) ... bulunduğu köye geldik. Burada kalacaktık. ... buradan hareketle 8. 30 Oberammergau'ya (55) vardık. Burası askerle dolu. İki hafta talim etmek üzere Almanya'nın esasen pek çok olmayan askerinin büyük bir kısmı gelmiş. Otellerde yer bulmak olanaklı değil. Nihayet bir evde bir oda bulduk.

Kilometre 80-90.

Pazartesi, 11 Haziran 1923

Oberamergau'dan (56) 6.15'te hareket ettik. Bu kasaba özellikle ...yle tanınıyor. Özellikle Hazreti İsa'nın çarmıhtaki ünlü heykeli burada pek nefis yapılıyor. İkincisi, bu kasabanın Hıristiyanlık dünyasında büyük bir ünü var.

Bu ünün nedeni*

İkinci Ludwig'in yaptırdığı köşklerden Linderhof'a (57) vardık. Kral bu köşkü Versay mimarisi tarzında ve onun taklidi olarak yaptırmış. Köşkün civarında ... de mağara var. Bu mağara Capri'nin** tanınan mağarasını takliden yapılmış.

Bizim gezi arkadaşları buradan Avusturya toprağına geçmeyi önerdiler. Kabul. Sınırı arızasız geçtik. Biraz sonra Tirol dağlarına vardık. İnek ve keçi sürülerinin çan sesleri Doğu'yu tamamıyla anımsatıyor. Dağlar olağanüstü güzel. Yolda bir çığa rastgeldik. Önemli bir köprüyü berbat etmiş. Biraz sonra Ammerwald (58) adındaki Tirol kasabasına rastladık. Sirin bir kasaba. Hatırı sayılır bir dağı tırmandıktan sonra güzel bir göle geldik. Yükseltisi 1100 olan bu göl Plansee'dir (59). Gölün bir tarafından sert bir meyille dağ sahile kadar iniyor. Koyu yeşil renkte durgun bir su. Küçük kabinler ve iki ucunda güzel iki otel. Biz Torelle (60) otelde biraz dinlendik. Reutte (61) kasabasını geçtikten biraz sonra tekrar Avusturya sınırına geldik. Avusturya toprağındaki gezimiz yaklaşık olarak üç saat sürdü. Bu kez sınırda pasaport sordularsa da söz anlatabildik ve geçtik. Bavyera sınırında ise bir şakadan sonra geçmemize izin verdiler.

---

*Metnin aslında bu cümle yarım olup bundan sonra yedi satırlık bir bölüm boş (yazısız) bırakılmıştır.

**Capri: İtalya'da Napoli körfezine yakın bir ada olup kıyılarında bulunan mağaralar ünlüdür.

Saat bir buçukta Bavyera içinde Füssen (62) kasabasına vardık. Kasaba hem büyükçe hem de düzenli. Burada iki saat dinlendikten sonra şatolar meraklısı Kral Ludwig'in yaptırdığı ve civarda bulunan Hohenschwangau (63) şatosunu ziyarete karar verdik. Yarı yoldan aşağı bir noktada bulunan Schwansee'de (64) Frau Şarnagel'i bisikletlerle terkettik ve şatonun bulunduğu dağı tırmandık. Şato 1200 metre bir yükseltide bulunuyor.

Henüz dağlar arasındayız. Hava bulutlandı. Yağmur yağması pek olasılı. Alpsee (65) ve Bannwaldsee'yi (66) hızla geçerek yedi buçukta Buching (67) köyüne vardık. Pek az sonra yağmur başladı.

Yağmur devam ediyor. Havanın açması da biraz zayıf gibi görünüyor. Bu köye ise tren uğramıyor.

Bugünkü tur dünkünden aşağı değildi. Bizim yol arkadaşları hemen dokuzda yatmaya çıktılar.

Salı, 12 Haziran 1923

Sabahleyin beş altı sularında uyandığımız zaman yağmur bütün şiddetiyle devam ediyordu. Dokuza kadar bu durum devam etti. Dokuz buçukta hava kapalı olmakla beraber yağmur biraz ara verdi. Bu aradan yararlanarak yola çıktık. Amacımız ilk demiryolu istasyonuna yağmurdan önce varmaktı. Fakat hava gittikçe iyileşiyor. Yollar çamur, bisiklet biraz güçlükle ilerliyor.

Cumartesi, 14 Temmuz1923

Yine aynı yerde, Galeri Ştrasse'de oturuyorum. Param hemen hemen büsbütün bitti. Bu ayın sonunda ev sahibesinin hesabını nasıl ödiyeceğimi bilemiyorum. Hiçbir yerden para gelmesi olasılığı da yok. Çalışacak iş bulmak da olanaklı değil. Arasıra şehir sahilinde yapılan setlerde işçi olarak çalışmak gibi bazı işlerin ümidiyle birkaç gün mest oluyorsam da sonunda hepsinde [hayal]

kırıklığı. Ev sahipleriyle her ne kadar yine eskiden olduğu gibi beraber yemek yiyorsak da yine yemeğin et kısmına değil, ancak patates ve sebze kısmına katılıyorum.

Münih fena halde pahalılandı. Her ne kadar bir dolar 190 bin mark ediyorsa da satılan eşya fiyatındaki ... bu şereften yararlanma olanağını büsbütün kaldırmıştır. Para farkı hesaplanırsa birçok şey İstanbul'dan pahalı bir duruma geldi. Münih yavaş yavaş Viyana oluyor. Kısmen oldu da . Sonucun ne olacağını bilmiyorum. Alfred Paloka'dan bir tarihte almış olduğumuz 300 000 markı da henüz ödiyemedik. Esasen bu kişiye bu kez aynen mark geri vermek olamaz. Çünkü o tarihte bu (?) miktar üç İngiliz Lirası iken bugün ancak bir İngiliz'in üçte biri demektir. Bundan dolayı kendisine üç İngiliz Lirası üzerinden bir hisse vermek istiyoruz.

Çarşamba, 25 Temmuz 1923

Münih birdenbire para farkı bakımından pek feci biçimde ucuzladı. Dolar 620 000 marka çıktı. Bu bakımdan piyasada satılan eşya pek ucuz demektir. Çünkü bir Türk Lirası 400 000 mark değeri alıyor. Fakat tabiî ki fiyatlar birkaç gün içinde bu oranda ve hatta daha çok yükselecektir. Fakat Almanya ekonomisinin bu kadar acıklı bir düşüşüne tanık olmak bana belki bir Alman kadar ağır geliyor. Bu parasızlığımda bile bu düşüşten yararlanmak kesinlikle hoşuma gitmiyor. Ve Almanları cidden seviyor ve takdir ediyorum. Gerçekten yaman millet.

Hatırıma gelmişken buraya bir de gülünç bir olayı yazayım:

Dizliklerimin hepsi parça parça oldu. Nihayet geçen gün bir tanesini yamalamaya karar verdim. Yama bulamadım. Nihayet kemanın reçinesini sildiğim bez gözüme ilişti. Yarısını kestim ve dizliğe gelişigüzel bir

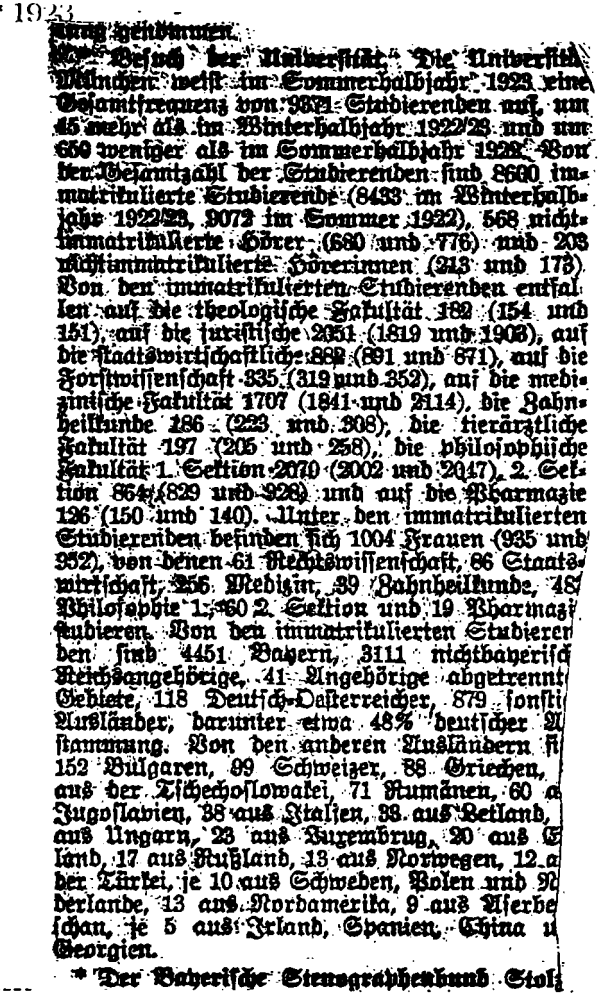
yama yaptım, ayağıma giydim. Biraz sonra bisikletle dışarı çıktım. Hava sıcaktı. Biraz da terlemişim. Eve döndüm. Dizliğimin vücuduma tuhaf bir temasını seziyordum. Elimle çektim. Meğer reçineli olan bez sıcaklıktan büsbütün eriyerek vücuduma yapışmış. Dizliği çektim. Vücudumun kılları (?) beraber söküldü.

Münih, 3 Ağustos 1923

Bu gece sürekli olarak büyük büyük servetler bulmuş gibi anlamsız düşlerle rahatsız olduktan sonra saat üçte uyandım ve bir daha uyuyamadım. Bu fırsattan yararlanarak dörtte bisikletle gezmeye çıktım. Grünwald'a (68) doğru gittim. Sekizde eve döndüm.

Bir dolar 1 400 000 markı buldu. Durum genel olarak ve özel olarak çok kötü.

Freitag*
3 August** 192[illegible]

...genommen.

Der Besuch der Universität. Die Universität München weist im Sommerhalbjahr 1923 eine Gesamtfrequenz von 9821 Studierenden auf, um 45 mehr als im Winterhalbjahr 1922/23 und um 650 weniger als im Sommerhalbjahr 1922. Von der Gesamtzahl der Studierenden sind 8660 immatrikulierte Studierende (8433 im Winterhalbjahr 1922/23, 9072 im Sommer 1922), 568 nichtimmatrikulierte Hörer (680 und 776) und 203 nichtimmatrikulierte Hörerinnen (213 und 173). Von den immatrikulierten Studierenden entfallen auf die theologische Fakultät 182 (154 und 151), auf die juristische 2051 (1819 und 1903), auf die staatswirtschaftliche 882 (891 und 871), auf die Forstwissenschaft 335 (319 und 352), auf die medizinische Fakultät 1707 (1841 und 2114), die Zahnheilkunde 186 (223 und 308), die tierärztliche Fakultät 197 (205 und 258), die philosophische Fakultät 1. Sektion 2070 (2002 und 2047), 2. Sektion 864 (829 und 928) und auf die Pharmazie 126 (150 und 140). Unter den immatrikulierten Studierenden befinden sich 1004 Frauen (935 und 952), von denen 61 Rechtswissenschaft, 86 Staatswirtschaft, 256 Medizin, 39 Zahnheilkunde, 48 Philosophie 1., 60 2. Sektion und 19 Pharmazie studieren. Von den immatrikulierten Studierenden sind 4451 Bayern, 3111 nichtbayerische Reichsangehörige, 41 Angehörige abgetrennter Gebiete, 118 Deutsch-Oesterreicher, 879 sonstige Ausländer, darunter etwa 48% deutscher Abstammung. Von den anderen Ausländern sind 152 Bulgaren, 89 Schweizer, 88 Griechen, 84 aus der Tschechoslowakei, 71 Rumänen, 60 aus Jugoslavien, 38 aus Italien, 33 aus Estland, 30 aus Ungarn, 23 aus Luxemburg, 20 aus England, 17 aus Rußland, 13 aus Norwegen, 12 aus der Türkei, je 10 aus Schweden, Polen und Niederlande, 13 aus Nordamerika, 9 aus Aserbeidschan, je 5 aus Irland, Spanien, China und Georgien.

* Der Bayerische Stenographenbund Stolz

***Freitag**: cuma
****August**: ağustos

Yukarıdaki kupür Celadet Âli Bedirhan'ın defterinde bulunmaktadır.

Cuma, 17 Ağustos 1923

Son günlerde dolar 6 000 000 marka kadar çıktı. Durum büyük bir altüst oluş içinde. Kuno [Cuno]* kabinesi düştü. Bu inkılâp doları iki milyona kadar indirdi ise de bugün tekrar dört milyonu buldu. Hükümetin her türlü önlemlerine rağmen yaşam pahalılığı müthiş. M.. (69) birasının litresi bugün 175 000 mark. Bizim durum da gayet kötü. Sigarasızlıktan imanım gevriyor. Üç gün önce Kamran'ın verdiği on beş sigara ile idare-i maslahat** ediyorum. Bugün sepetin bir köşesinde biraz pipo tütünü buldum. Onu içtim. Yemeğim patates ve yeşil salatayla sınırlanmış gibi. Sigara ve biraz rakı olsa kuru ekmekle kefaf-ı nefs*** edeceğim. Özellikle sızmış denecek kadar sarhoş olmayı o kadar istiyorum ki. Özellikle son günlerde İstanbul'dan aldığım bazı mektuplar beni harap ediyor. Ruhen o kadar perişanım ki tasavvur edilemez.

Geçen (?) gün babam şöyle bir beyit yazmıştı:
"Mahkûm-ı zevâl etti bizi koydu bu hâle
Dehrin bu kadar çilesi gelmezdi hayâle." ****

Bu anda bu kadar çile hayale gelmezdi.

***Wilhelm Cuno** (Kuno): Kasım 1922 ile 12 Ağustos 1923 tarihleri arasında Alman başbakanı idi.

****idare-i maslahat**: Bir işi, iyi kötü yoluna koyma.

*****kefaf-ı nefs**: bir kimsenin ölmiyecek kadar olan rızkı

******Bu beytin anlamı şöyledir:
"Yerini terketmeye mahkum etti bizi, bu duruma koydu
Dünyanın bu kadar çilesi hayale gelmezdi."

Pazar, 19 Ağustos 1923

Bugün Profesör Noam ve eşini uğurladım. Bu da bir başka macera. Dün Ekern ... Noam..la Pelikan atışmışlar.

Yaşam günden güne vahimleşiyor. Başvurmadık tanış kalmadı. Hiçbir iş bulmak olanaklı değil.

Biz burada geçim derdiyle inlerken İstanbul'dan öyle garip mektuplar alıyorum ki.

Özellikle sigarasızlıktan çektiğim sıkıntı pek acı verici. Bugün yalnız bir sigara içtim. Birkaç kez sigarayı bırakmayı denediğim zaman bu kadar acı çekmemiçtim. Fakat parasızlıktan sigarayı içememek cidden acı verici. Bununla beraber ağzım dermansız değil. Bizim adı geçen sepetin köşesinde bir kutu pipo tütünü buldum. Arasıra onu içiyorum. Fakat acayip değil mi, insan yine sigarayı arıyor. Saadet ablamın göndermiş olduğu beş doları bankadan almak olanaklı olmadı. Özellikle içkiye o kadar (?) büyük bir ihtiyacım var ki. Fakat olanaksız, damlasını bulmak olanak dışında. Yaşamımda bu kadar yoksulluk içinde kaldığımı tasavvur edemiyorum. Gıdam hemen hemen patatesle sınırlanmış gibidir. Fakat o mübarek de pahalılandı. Pfundu* 60 000 mark. Bakalım durumlar daha neler gösterecek.

İnsanın bir şakirt, üstadının felâket olduğu an. Fakat artık böyle bu bedbaht öğrenciyi terbiye etmekten vazgeçse tam isabet olur.

***Pfund**: 500 gram

Pazartesi, 20 Ağustos 1923

Trenler bugünden itibaren on misli artıyor. Ben Frau Şarnagel'in kızkardeşine giderek öteberi getirmeye karar vermiştim. Almanya'da tren bileti dört ... çıkıyor. Ve her yer için gidiş-geliş [bileti] almak olanaklı değildir. Bundan dolayı dün akşam Neustadt'a (70) gidip-gelme bir bilet aldım. Tabiî eski fiyatla. Saat on ikide Münih'ten hareket ettim. 4. 15'te Weiden'e (71) vardık. Güzergâh pek güzel. Tarlalar, küçük ormanlar özellikle. Regensburg'da (72) Tuna'yı [Donau'yu] geçtik. Burada güzel bir nehir limanı var. Birçok buharlı ve buharsız gemiler limana dolmuş. Weiden'de (73) başka bir trene binerek on dakika sonra Neustadt'a vardım.

Neustadt 3000 nüfuslu küçük fakat temiz bir kasaba. Önce yol üstünde bulunan Doktor Mayer'e uğrayarak Şarnagel'in emanetlerini teslim ettim. Kendisi evde yoktu, eşi vardı. Eşi dev gibi bir kadın. Herhalde yüz kilodan çok, hem de çok fazla. Rieder (74) ailesi beni büyük bir memnuniyetle karşıladı.

Noyştad [Neustadt], Salı, 21 Ağustos 1923

Frau Rieder özellikle pek konuksever ve iyiliksever bir kadın. Yangın sigorta memuru olan kocası erkenden işine gitmişti.

Bu küçük kasabada ... ... fabrikaları var. Saat onda beni bu fabrikalardan birine götürdü. Cidden yararlı bir ziyarette bulunduk. Fabrikadan hoşuma gidenlerden değil, ucuz olanlardan birkaç parça eşya aldım. Oradan şehre indik. Yolda Doktor Mayer'e rastladık. Beni ertesi gün öğle yemeğine davet etti. Öğleden sonra karar vererek civar köylerden Hamşern'e (?) çıktık. Şayorların bulunduğu küçük çiftliğe uğradık. Kendisini bulamadık. Biraz yumurta ve ekmek bulduk.

Akşam Şayorlar ve bir kişi ...'e geldiler, on ikiye kadar oturduk.

Noyştad [Neustadt], Çarşamba, 22 Ağustos [1]923
Öğle yemeğine Doktor Mayer'e gittim. Kayınbiraderi [olan] bir ilâhiyat doktoru da orada idi. Yemek iki saat kadar sürdü. Boyuna gevezelik ..yorduk Pek konuksever ve iyi davranan kişiler. Madam Mayer beni istasyona kadar uğurladı. 3. 18'de tren hareket etti. Yağmur yağıyordu. Şayorlar da beraberdi. Saat onda Münih'e vardık.Teodor istasyonda beni bekliyordu. Beraber epey şey getirmiştim. Fena bir gezi olmadı.

Münih, Pazartesi, 27 Ağustos [1923]
Erkenden sokağa çıkmıştım. On birde eve döndüm. Safder'i evde buldum. Bir gün için Münih'e gelmiş. Pelikan da ısrar etmiş. Her halde Safder beraber dönmemizi önerdi. Yemek yedikten sonra Kamran'a gittik. Kamran da gelmeyi uygun gördü. Saat dörtte bizim evde buluşmak üzere birbirimizden ayrıldık.

Kararlaştırılan zamanda biraderan-ı kiram* boy gösterdiler. Kamran hâlâ ikircimli davranıyor ve hasta olmaktan korkuyordu. Hava güzel, bulutsuz, berrak. güneşli bir gökyüzümüz var.

Hareket ettik. Henüz şehrin kıyı mahallesinde idik ki Kamran bir dönme niyeti gösterdi ise de yolumuza devam ettik. Saat altıya doğru hava bulutlanmaya başladı. Hafif yağmur serpiyordu. Bir köyde biraz durduk. Yağmur bir sağanak yaptı ve durdu. Yolumuza devam ettik. Fakat biraz sonra yağmur tekrar başladı. Hava da kararmıştı. Diğer bir köyde tekrar durduk. Kamran'ın kaygılandığı sefalet başlamıştı. Benim üzerimde bir gömlekten başka bir şey yoktu. Tenim büsbütün ıslanmıştı. ..... (75)

***biraderan**: kardeşler
kiram: ulular. şereflıler; soyu temizler

Burada gecelemek işin en makul çözüm biçimi idi. Fakat her halde Safder, Pelikan merak edeceğinden gitmek istedi. Biz ise onu gece vakti böyle bir havada bırakamayıcağımızdan yağmura rağmen yolumuza devam etmeye karar verdik. Yola düştük. Kamranla bende fener yoktu. Safder'in feneri de derhal söndü. Yol su içinde, göz gözü görmez bir durumda yağmur şiddetle devam ediyordu. Makineler su dolu çukurlarda raks ede ede gidiyoruz. Yarım saatten fazla bu koşullar altında yol aldıktan sonra 9. 30'da Holzkirchen'e (76) vardık ve bir misafirhaneye (?) indik. Hepimiz su içinde fakat ben büsbü-tün ıslanmıştım. Ağacanlarım heman yataklarına girdiler. Biraz sonra ben de onları takliden çırçıplak soyundum, yatağa girdim.

Holçkirşen [Holzkirchen], Salı, 28 Ağustos [1]923

Bütün gece devam eden yağmur sabahleyin de ara vermiyordu. Kamran kesin bir karar ile dönmeye niyetlenmişti. Ben ve Safder yolumuza devam edecektik. Kamran trenle Münih'e, biz bisikletle Kroyt'a [Kreuth'e]. Yağmur ince ince yağıyorsa da pek feci değil. Hiç olmazsa gündüz yolumuzu görüyoruz. Yirmi kilometre sonra Tegern gölüne vardık. Güzel bir göl kenarında ... ... bir kasabası var. Yolumuza devam ettik. 11. 30'da Kroyt'a [Kreuth'a] vardık. Zavallı Pelikan dün gece otomobille Safder'i aramaya çıkmış.

Köye varışımızdan biraz sonra yağmur dindi ve güneş çıktı. Burada Safder'in çamaşır ve giysilerinden yararlanarak kendimizi iyice kuruttuk. Zavallı Pelikan ne iyi kız ve Safder'i ne kadar seviyor. Beni de Safder'in kardeşi diye kendisine yakın sayıyor. Safderle Pelikan bir yatakta ve ben diğer yatakta yattık.

Kroyt [Kreuth], Çarşamba, 29 Ağustos [1]923

Güneşli güzel bir güne gözlerimizi açtık. Yakında [bulunan] Glashütte ... mesireye (?) gitmeye karar verdik.

Ben Pelikan'ın bisikletine bindim. Safder Pelikan'ı terkiye aldı. Glashütte meğer sınır imiş. Pasaport istediler. Pasaportumuz olmadığından Avusturya'ya geçemedik. Burada durup yemek yedik ve ikide köyümüze geri geldik. Ertesi gün Avusturya'ya geçmek üzere belediye başkanına hepimiz kağıtlarımızı vize ettirdik.

Kroyt [Kreuth], Perşembe, 30 Ağustos 1923

Dokuzda köyden hareket edip 11. 30'da Tirol'da bulunan Achensee'ye (77) vardık. Güzel bir göl. Plansee (78) gölüne benziyor. Safderle Pelikanlar sandalla gölde, ben de bisikletle gölün etrafında dolaştık ve akşam köye geri geldik. Gerek Tirol ve gerekse Kroyt [Kreuth] ve yöresi gayet güzel. Bizimkiler beni bir türlü bırakmıyorlar.

Kroyt [Kreuth], Cuma, 31 Ağustos 1923

Alışmış olduğumuz gibi bu sabah yakında bulunan bir lokantaya gittik. Öğle yemeğini orada yedik. Safderle Pelikan beni Tegern'e kadar araba ile getirdiler. 6. 30 treniyle Münih'e gitmek için hareket ettim. Dokuzda Münih'e vardım. Fena bir seyahat olmadı. Garip değil mi, o kadar ümit ettiğim halde evde hiçbir mektup bulamadım.

* * *

Dolar 12 000 000 mark.

Münih, 23 Eylül 1923

Şu birkaç hafta zarfında Almanya parasında akıllara şaşkınlık veren bir değişme oldu. Dolar 200 milyon marka kadar yükseldi. Tabiî satılan eşya fiyatları o oranda ve hatta orantısız olarak pahalılandı.

İstanbul'dan sürekli olarak dönmemiz gerektiğini yazıyorlar.

Bundan iki gün önce Münih'te Afgan hükümeti adına tahsil etmek* üzere Afgan Emiri'ne bir mektup yazdım. Bakalım bu girişim ne sonuç verecek.

Süreyya ağabeyimden son günlerde aldığım bir mektuba göre Hakkı** yakınlarda tarım öğrenimi için Münih'e gelecek. Bundan yaklaşık olarak bir hafta önce Frau Şarnagel'in doğduğu yer olan Donawört'e [Donauwörth'e] gittim. Bir gece ..da kaldım ve bazı ucuz şeyler alarak döndüm. Donavört eski ve tarihi bir kasaba. ... karaca avına çıktık da hiçbir şeye rastlıyamadık.

Buraya dikkate değer son bir olayı yazıyorum:

Birkaç gün önce Safderle Pelikan bir bisiklet turuna çıktılar. Kendilerine Grünwald'e (?) kadar eşlik etmek üzere yola çıktık. K..niğ (79) dolayında bisikletlerden inmiş yaya gidiyorduk. Pelikan yeni almış olduğu külot pantolonla idi. Üstü başı temiz herifin biri yüksek sesle "Matmazel bir eteklik giyemez miydi?" gibi bir kinaye söyledi. Safder herife çıkıştı, herif yoluna devam etti. Derken oradan bir diğeri bu kıyafet aleyhine olmak üzere polise başvurdu. Polisle karakola gittik. Karakolda adresimizi aldılar. Hey gidi Avrupa özgürlüğü! Zaten Bavyeralılar pek bağnaz adamlar. Aradaki ayrıntıları yazmıyorum.

Münih, 24 Eylül 1923

Bu sabah Saadet ablamdan aldığım bir mektuptan aşağıdaki satırları [aynen] aktarıyorum:

"Bu satırları gözyaşlarıyla yazıyorum. Belkıs dün Celile'yi görmüş. Ona demiş ki Muzaffer'e söyle, çocukları listeye dahil etmişler."

---

*"Tahsil etmek" sözcükleri metnin aslında geçmektedir ve daha çok "para veya vergi toplamak" anlamına gelir. "Tahsil" sözcüğü "öğrenim" anlamına da gelir. Büyük bir olasılıkla buradaki "tahsil etmek"ten kasıt "öğrenim görmek"tir.

**Hakkı: Süreyya Bedirhan'ın oğludur.

Lozan Antlaşması gereğince, Ankara Hükümeti çıkaracağı genel aftan 150 kişiyi ayrı tutmak hakkını korumuştur. Yukarıdaki cümleden anlaşıldığına göre hükümet bizi de ayrı tutulanlar arasına katmaktadır*.

Öğleden sonra Kamran'a gittim. Belkıs ablamdan bir mektup var. Ankara'da bulunan Şeref Bey dönmüş. Bekir Sami** ile görüşmüş, Bekir Sami demiş ki: *"Celâdet ve Kamran Beyler'i tanırım. Onlar Malatya'da aleyhimize asker bile topladılar. Bana sorarlarsa onların (?) Türkiye'ye dönmelerine izin verilmesine kesinlikle taraftar değilim."*

Salı, 25 Eylül 1923

Bu sabah saat on buçukta gazeteyi istedim. Komşudan aldık. İlk sayfada büyük yazılarla işgal mıntıkalarında (?) ... muhalefet arabuluculuktan vazgeçmeye karar verildiği ... Dün Berlin'de muhtelif (?) mıntıkalar işçi delegeleri ... ... başkanları ve ... ... katılımıyla olağanüstü bir bakanlar kurulu toplantısı yapılarak yukarıdaki karar alınmış. Bu kararın borsada yapacağı ani tepkiyi gözönüne alarak hemen gittim ve biraz para bozdurmak üzere bankaya koştum. Fakat geç. Dolar dün 185 milyon iken derhal 110 milyona düşmüş. Her ne kadar bu karar

---

*Haziran 1924'te son şeklini alan 150'likler listesine Bedirhanilerden sadece Halil Rami dahil edilmiştir.

Bekir Sami (1862-1932): Sivas'ın Yıldızeli ilçesine bağlı bir köyde doğmuş olan Bekir Sami, Osmanlılar döneminde değişik illerde valilik yapmıştır.

Bekir Sami son Osmanlı Mebusan Meclisine Amasya milletvekili olarak girmiş, Mustafa Kemal tarafından çağrıldığı Sıvas Kongresi'ne katılmış ve Heyet-i Temsiliye'ye seçilmiş, 1920'de dışişleri bakanı olmuştur. 11 Ağustos 1923'te toplanan İkinci Büyük Millet Meclisi'ne ise Tokat milletvekili olarak katılmış, daha sonra Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın kurucuları arasında yer almış, 1927'de siyasi hayattan çekilmiştir. (Türk Ansiklopedisi, c. 6, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, s. 29-30)

Alman parasının durumunu düzeltmeye hizmet edecekse de bence bu düşüş doğal olmayıp birkaç [gün] sonra yükselme olacak ve ondan sonra kararlılık göstermek üzere yavaş yavaş düşüş başlıyacaktır.

Satılan eşya fiyatları tümüyle dolar 200 milyon üzerinden hesaplanmış olmak itibariyle yine doları 100'e bozdurmakla bize her şey müthiş pahalı gelecek.

Perşembe, 27 Eylül 1923

Önceki günkü karar doğal olarak kamuoyunda yandaş [veya] muhalif birtakım yankılar uyandırmıştı. Bu sabah caddelerde asılan ilanlar ve gazetelerde, Münih ve Berlin'de Ausnahmezustand (80) [sıkıyönetim] ilan edildiği ... ... özellikle menolunuyordu. Hatta bugünkü Hitler'in (81) konferansları da suya düşecek. Rayn ve Rur'da ayrılıkçı bir hareket başgöstermekte. Tabiî Fransızlar (?) bu hareketi körüklüyorlar. Bavyeralılarda da Prusya'dan ayrılmak düşüncesi güçleniyor.

Dolar yine 150 milyonu buldu.

Perşembe, 11 Teşrinievvel 1923

Şu birkaç gün içinde doların yükselmesi baş ... ... Bugün bankalar altı milyara dolar bozdular. Zavallı Almanlar pek acınacak durumda. Tüccar ve bilhassa küçük ... .. ne fiyat ... edeceklerinde âdeta şaşakalmış. Çünkü bugün yüz milyona satacağı bir şeyi yarın iki milyara alması pek olası. Bu akşam Bayerische Hof'ta (82) ... ...(83) ... Emil (?) Graf'ı (84) dinledim. Cidden sanatkâr adam.

Cumartesi, 27 Teşrinievvel 1923

Ev sahiplerinden pek memnun olduğum halde ve hatta özellikle ev sahibesinin gözyaşları arasında Galeri Ştrasse'deki odamı terkederek Safder'in evine taşındım (Gietl Str. 4) (85). Burada ancak bir iki gün kalabilecek ve kendime bir oda arıyacağım. Fakat bu fedakârlığı yap-

mak zorunlu idi. Ve öyle sanıyorum ki Şarnageller gibi bir aileyi bulmak bir daha olanaklı olmayacak.

Son on gün içinde dolar elli ile yetmiş milyar arasında değişti.

Cuma, 9 Teşrinisani 1923

Sabahleyin altı buçukta Teodor kapımı vurdu. Elinde gazete, Hitler'in ulusal cumhuriyet ilan [ettiğini] ve hükümeti devirip değiştirdiğini söyledi. Derhal gazeteyi gözden geçirdim. Olay şöyle olmuş:

Dün akşam, daha önce kararlaştırılmış olduğu üzere Genel Komiser Kar [Kahr]*, Bakanlar Kurulundan bazı kişiler ve General Lossowla beraber Bürgerbrâu'da** genel siyaset hakkında uzun bir nutuk vermiş.

Bu toplantı 1918 yılı Kızıl İhtilâlinin beşinci yıldönümü münasebetiyle yapılmış. Kar, nutkunun önemli bir bölümünü verdikten sonra aniden kapı açılarak Hitler elinde revolver, arkasında silahlı adamlarıyla salona girmiş ve kürsüye çıkarak kimsenin yerinden hareket etmemesini ve Keller'in** özel ...de bulunduğunu ihtar ettikten sonra tavana bir kurşun sıkarak "Ulusal cumhuriyet ilan olunmuştur" dedi. Ondan sonra Kar ve generaller Lossow'u ... ..e davetle onlarla bir süre görüşmüş ve salona ... adı geçenler (?) ile dönüp alınan aşağıdaki kararları bildirmiş:

-Reisicumhur Ebert*** ve kabine düşmüştür. Genel Ko-

***Dr. Gustav von Kahr**: Bavyera'da Genel Devlet Komiseri idi.

****Bürgerbräu-Keller**: O zaman hükümet toplantılarının yapıldığı bir yer.

*****Friedrich Ebert (1871-1925)**: 1919-1925 yılları arasında Almanya'nın cumhurbaşkanı idi.

miser ulusal hükümet başkanlığını, Lossow savaş işleri [ulusal savunma] bakanlığını, Ludendorff ulusal ordunun kumandanlığını üstlenmiştir. Genel siyasetin ... bizzat ben üstleniyorum. Halk bu kararları ve ... alkışlamış ve Kar, Lossow, Ludendorff'tan vesaire birer söz alarak ulusal cumhuriyete sadık kalacaklarını ve bu hükümetin ülkeyi kurtaracağını bildirmiş ve desteklemişlerdir.

Gazeteyi okuduktan sonra 10-11 ... aile hukuku dersini dinlemek üzere üniversiteye gittim. Kamranla buluştuk. Öğrenciler heyecan içindeydi. ..... (86) devam etti.

Dersten sonra Kamranla bilet almak üzere ... Hale'ye gittik. Rastlantıyla Safder'i orada bulduk.

Kamran benim bisiklete, ben de Safder'in bisikletine binerek Safder'i arkama aldım. Kamran'ı yolda kaybettik. Biraz sonra eve geldi. Savaş İşleri Bakanlığı'na giderek her üçümüzü bu mücahedeye* gönüllü olarak kaydettirmiş.

Safderle Kamran gittikten biraz sonra Frau Şarnagel elinde bir gazete ile geldi. Ve "Her şey mahvoldu" dedi. "Kar ihanet etti. Hitler vatan haini olarak ilan idildi." Gerçekten Kar'ın yayımlanan bir bildirisinde, adı geçen, bazı akşamlar Hitler'in Bürgerbrâu'da kendisini tuzağa düşürdüğünü ancak Hitler'in planını kendi aleyhine kullanabilmek için görünüşte harekete katıldığını, gerçekte ise mevcut hükümetin meşru (?) hükümet olduğunu, dün gece ilan edilen hükümeti tanımadığını, Hitler'in vatan haini vasfıyla cezalandırılacağını ve ... adaletin (?) tecelli edeceğini söylüyordu.

***mücahede**: 1)uğraşma, savaşma 2)din düşmanlarıyla savaşma

Saat biri çeyrek geçe Şarnagel geldi ve "Odeon Plas [Odeonsplatz]'da kan gövdeyi götürüyor, meydan cesetle dolu" dedi. Ben yemek yiyordum, hemen kalktım ve sokağa fırladım. Odeon Meydanı askerle kuşatılmış, ortada bir zırhlı otomobil duruyordu. Olay şöyle geçmiş:

Sabahtan itibaren şehre dolmaya (?) başlayan Hitler kıtaları, Rezidans Ştrasse [Residenz Strasse] üzerinden Odeon Meydanı'na gelmekteymişler. Kıtaların başında Ludendorff ve Hitler bulunuyormuş. Kıta, hükümet teşkilatının karşı olmasına rağmen ilerlemekteymiş. Ve hükümet kıtaları, zırhlı otomobil ateş açmış. Hitlerciler cevap vermişler. İki taraftan can kaybı olmuş. Odeon'un her tarafını dolaştıktan sonra Savaş İşleri Bakanlığı'na geldim.

Hitlerciler daha şafakla beraber Savaş İşleri Bakanlığı'nı işgal etmişlerdi. Kar'ın döndüğünü haber alır almaz derhal Savaş İşleri Bakanlığı'nı ve yanındaki sokakların girişini tel örgüleriyle kapatarak binayı savunma durumuna koymuşlardı. Hükümet kıtaları ise binayı piyade, mitralyöz ve topçu kıtalarıyla kuşatmışlardı. Saat üçte Savaş İşleri Bakanlığı teslim olduğu gibi Bürgerbräu-Keller* de çarpışma olmaksızın hükümet kıtalarının eline düşmüş ve Kar bu biçimde duruma hakim bulunmuştu.

Hitler kıtalarıyla dolu birkaç otomobile rastgeldim ve aralıksız yollarda tevkifat** devam ediyordu.

Halk tamamıyle Hitler taraftarıydı. Yollarda "Kahrolsun Kar, yaşasın Hitler, Ludendorff!" diye bağırıyorlardı. Ludendorff, Odeon Çarpışması'nda hükümet kıtalarının eline tutsak düşmüştü.

***Bürgerbräu-Keller**: O zaman hükümet toplantılarının yapıldığı bir yer.

****tevkifa**t: 1)durdurmalar 2)tutuklamalar

Kar, Keller'den çıkar çıkmaz, düşen hükümeti başına toplamış ve olaydan bütün Alman telsiz telgraf istasyonlarını haberdar ettikten sonra yöredeki kıtaların Münih üzerine hareket etmesi konusunda derhal emir vermişti. Bu anda kıtalar zamanında yetişmiş ve olay bastırılmıştı. Yollarda gösteriler devam ediyor. Halk askeri aşağılıyor ve horluyordu.

Cumartesi, 10 Teşrinisani 1923

Bugün durgunlukla geçmiş olmakla beraber caddelerde ara sıra gösteri yapan gruplar görünüyordu. Fakat Kar'ın kararlı ve art arda çıkan bildirileri, kamuoyunu biraz yatıştırmış ve kısmen lehine çevirmiş gibiydi. Gece saat sekizden sonra sokağa çıkmak dünden itibaren yasaklanmıştı.

Pazar, 11 Teşrinisani 1923

Kar'ın gücü ancak yirmi dört saat etki edebilmişti. Halk bugün özellikle pazar olması dolayısıyla şehrin değişik meydanlarında toplanarak gösterilerine devam ediyordu.

Odeon Çarpışması'nda Hitler, Lüdendorffla beraber bulunduğu halde her nasılsa kaçmayı başarmıştı. Henüz tutuklanamadı.

Pazartesi, 12 Teşrinisani 1923

11-12 dersine üniversiteye gittim. Ludwig Ştrasse'de büyük bir kalabalık vardı. Amalyen Ştrasse [Amalien Strasse] giriş yerinden girerek bisikletimi aşağı kilitledim. Binaya girdim. Müthiş bir izdiham. Öğrenciler Licht[h]of ve her katın (?) her ... balkonlarına karınca gibi dolmuşlar. Yaşlı bir profesör nutuk veriyordu. Öğrenciler bazan alkışlıyor bazan kınıyorlardı. Nutkun

bitmesinin ardından Deutschland überalles* şarkısı bir ağızdan söylendi. Öğrencilerden bazıları nutuklar verdiler. Sonunda Kar'a bir kurul gönderilerek makamını terketmesi önerisi yapıldı, bu öneri birkaç muhalife karşı genellikle kabul olundu. Biraz sonra bahriye yüzbaşısı ünlü Edhard kürsüye gelerek bir nutuk verdi. Ondan sonra Profesör Sauerbruch (87) kürsüye geldi ise de nutkunu tamamlıyamadı, zorla kürsüden indirildi. Öğrencilerde heyecan artmış, kim ne dediğinin farkında değildi. Bire doğru Reichswehr** ... öğrencileri dağıttı. Yarın onda toplanmaya karar verildi.

Salı, 13 Teşrinisani 1923

9. 30'da üniversiteye gittim. Üniversite, meclis kararıyla bildirilecek yeni bir habere değin kapatılmış. Şehirde durgunluk egemen. Dolar dışarda birkaç milyonu geçerken henüz Almanya'da 630 milyar. Eşya fiyatlarında müthiş bir yükselme var. Çoğu eşya bu münasebetle İstanbul'dan pahalıdır.

Pazar, 9 Kânunuevvel 1923

Son haftalar içinde Almanya'nın geçirmiş olduğu mali ve ekonomik evreler cidden kayda değer. Dolar geçen ay içinde Amerika'da 8 338 000 000 000, Almanya'da 4 200 000 000 000'ı bulmuştu. Satılan eşya fiyatlarındaki pahalılık ise hiçbir zaman bu oranla karşılaştırılamıyacak derecede yükselmişti. İstanbul'da bir dolar ile on sekiz kilo beyaz ekmek almak mümkün iken burada bir dolara ancak sekiz kilo siyah ekmek alınmaktadır. Ancak bu ayın başlangıcından itibaren büyük bir değişim başladı. Dolar Amerika'da birdenbire dört milyona düştü. Eşyalar da birdenbire -hükümetin etkisiyle- ucuzlamaya başladı. Bazı şeyler yarı yarıya

---

***Deutschland überalles**: Alman ulusal marşı idi.

****Reichswehr**: O zamanki Alman ulusal ordusu

indi. Fakat biz eskiden gizli biçimde doları altı buçuk yedi milyona bozdururken bugün buna olanak kalmadığından ucuzluktan pek fazla yararlanamıyoruz. Almanya son zamanlarda Rentenmark* ve Schatzanweinzunglar** ihrac etti. Bunlar altın mark ve dolar eşdeğerinde kağıt paralardır.

Gelelim fakir-i pür taksirin hâl-i pür melâline***. Saadet ablamın aşağı yukarı bundan dört ay önce göndermiş olduğu otuz beş dolar ile Muzaffer Bey'in yedi doları -ki toplam kırk iki dolar- suyunu çekti gibi. Elimde bulunan son yabancı parasını geçen gün toptan Alman parasına çevirdim. Çünkü günden güne resmi kurdan fazlaya bozdurmak olasılığı azalıyordu. Nitekim o olasılık bugün hemen hemen tümüyle ortadan kalktı. Cebimde tam yirmi üç milyon para var. Bununla ne yapacağımı ne ben ne de Allahım bilir. Tanrı hemen yardımcımız olsun. Ben bu kırk iki (?) dolar [ile] belki bu kadar bir süre daha yaşayacaktım. Fakat eşya fiyatlarının pahalılığı işi berbat etti. Eskiden ayda bir dolar yemek parasına yeterken son zamanlarda on dolar ancak yetmeye başladı.

Salı, 11 Kânunuevvel 1923

Şimdi eşya fiyatlarında özellikle hükümetin müdahalesiyle tümden değişiklik olmakta, fakat her şeye karşın Münih İstanbul'dan pahalı. Özellikle giysi gibi şeyler afet. Ekonomi sorununda işin en dakikine vardık.

***Rentenmark**: emeklilik bonosu

****Schatzanweinzung**: hazine bonosu

*****Metnin aslından aynen aktardığımız "gelelim fakir-i pür taksirin hâl-i pür melâline" cümlesi, bugünkü Türkçeye "gelelim ben kusurlunun (kabahatlinin) çok sıkıntılı durumuna" veya "gelelim ben zavallının çok hüzünlü durumuna" biçiminde çevrilebilir.

Yap[ıl]acak bir şey kaldı ki o da gıdadan kesmektir. Ben öteden beri ev sahipleriyle beraber yemek yerim. Yemeklerde ara sıra ufak birer parça et ve bazen de bir ... kotlet ... vardır. Birkaç gündür yemeğin et kısmına katılmamaya karar verdim. Fakat ev sahiplerine bu kadar parasız olduğumu da açmak istemediğimden buna bir önlem düşündüm ve birkaç gün böbrek ağrısından yakındıktan sonra bugün öğle zamanı üniversiteden dönüşümde doktora kendimi muayene ettirdiğimi, doktorun sol böbreğimi biraz şiş bulduğunu ve yemek[ler]den yalnız sebzeyle beslenmem gerektiğini tavsiye edip bana et yemeyi yasakladığını söyledim. Böylelikle etten de vazgeçtik. Bununla beraber kesinlikle umurumda değil. Yeter ki pis mide dolsun. Eskiden ucuzca almış olduğum sigaralardan da yaklaşık olarak kırk tane var. Ufak bir paket de pipo tütünüm var. Fakat içki ile aramızda bir türlü bağlantı yok. Oysa tam içki içip sarhoş [olunacak] ve kendinden geçilecek zaman.

Devran bizi mezata* saldı.

Cuma, 14 Kânunuevvel 1923

Geçen gün burada "Perran** (?) Sayfalar" adıyla yayımlanan mizah sayfasına Nasrettin Hoca'dan çevirdiğim altı hikâye göndermiştim. Bunların dördü kabul, ikisi geri çevrilmiş. Kabul olunan dört hikâyenin herbirine iki altın mark değer biçmişler. Sekiz milyon mark ediyor. Büyük bir deliğe küçük bir yama.

***mezat**: artırma yolu ile yapılan satış

****Bu sözcüğü doğru okuduğumdan emin değilim, "berrak" da olabilir. "Perran" sözcüğü, uçan, uçucu anlamlarına gelir.

Pazar, 14 Kânunusani 1924

Bir aydan beri elime almadığım anı defterine yazılacak çok olay oldu. Ne yazık ki ihmal ettim.

Münih'te geçen ay sonunda belki on gün ara vermeden kar yağdı. Dağlarda üç metreyi aştı. Birçok yerde geyikler, karacalar kara batıp kaldı. Şehrin sokakları ... temizliğe rağmen henüz kar yığınlarından (?) kurtarılamadı. Dağlardaki spor ... ... kazalar oldu. ... can kaybı da var. Kırlarda donmuş kişilerin adlarına gazetelerde rastlanıyor. Parasızlıkla halimiz harap. Arasıra yazıyor ve dersten [ders vermekten] ufak tefek paralar alıyor, diğer taraftan pul satıyor ve bu para ile geçiniyorum. Süreyya ağabeyimden birkaç gün önce bir mektup aldım. İskenderiye civarında kiraladığı (isticar ettiği) bir çiftlikte ... bana sekiz lira maaşla öneriyor. Kabul ettim ve derhal İngiliz Konsoloshanesi'ne başvurdum.

* * *

Ankara Hükümeti'nin İstanbul'a gönderdiği İstiklâl Mahkemesi, Lütfi Fikri, Hüseyin Cahit, Velid (?), Ahmed Cevdet'i yargılamıştı. Lütfi Fikri beş yıllık ağır cezaya çarptırılmış, diğerleri beraat etmiştir. Adı geçen mahkeme savcısı ne yazık ki bizim Abdullah Bey'in oğlu Vâsıf*.

Alman gazeteleri Ankara'da Mustafa Kemal Paşa'ya bomba ile suikastta bulunulduğunu ve eşiyle beraber yaralı olup Paşa'nın Anadolu içerilerine kaçtığını yazıyorlar.

---

*Burada adı geçen Vasıf, Vasıf Çınar'dır. Celâdet Âli Bedirhan'ın dedesi ile Vasıf Çınar'ın dedesi kardeştirler. Vasıf Çınar hakkında daha fazla bilgi için bak. Malmisanij. Cızira Botanlı Bedirhaniler ve Bedirhani Ailesi Derneği'nin Tutanakları, Stockholm, 1994, s. 216.

Pazartesi, 11 Şubat 1924

On beş gündür ki ev sahibiyle kavgalıyız, konuşmuyoruz. Ben odamda oturuyor, kendi başıma yemek yiyorum. En çok vurşt [wurst]* gıdamı oluşturuyor. Gündüzleri dışarda vakit geçiriyor, geç vakit eve geliyorum. Ve sobamı yakabildiğim akşamlar gece ikiye kadar oturuyor, bu ısıdan tam olarak yararlanıyorum. Bu akşam eve geldim. Cebimdeki para mevcudu 70 fenik. İki ... aldım. Bir de çay pişirdim. ... çayla ... ve biraz ekmek yedim. Sobaya sigara kutuları, kağıt parçaları, gazete ve eski defterleri doldurdum. Müthiş bir harıltı ile bu koca yığın kül olup gitti. Hava müthiş soğuk. Derece sıfırın altında on beşe kadar hatta on sekize kadar iniyor. Durum kötü. Son kez gazeteden aldığım yirmi mark da suyunu çekti. Gazeteye yeni bir şey yazdım, kabul olundu. Fakat ücreti, basıldıktan sonra alacağız.

Hemen Allah yardımcımız olsun.

Ah ne fena halde gün akşam oldu.

Çarşamba, 13 Şubat 1924

Münih'te yine acıklı günler yaşıyoruz. Beş parasız bir durumdayım. Buz gibi bir odada oturuyor ve gece bu odada saatlerce yazı, hem de Almanca hikâye yazıyorum.

Değişik iki gazeteye göndermiş olduğum iki makale her ne kadar kabul olunmuş ve karşılığında elli altın mark nispetinde bir para alınması kararlaştırılmışsa da ücret ancak basıldıktan sonra verileceğinden elmize henüz para geçmedi. "Kürdistan'da Bir Av" makalesinden aldığım yirmi mark çoktan suyunu çekti. Bu akşam ekmekten başka yiyeceğim yoktu. Grenil bana bir miktar Leberwurst** getirmez mi. Onu katık yaptım. Üstüne bir de ... kabuğundan çay içtim. Durum kötü mü kötü.

***wurst**: sucuk, salam

****Leberwurst**: ciğerden yapılmış sucuk ya da salam

Cuma, 15 Şubat 1924

Müthiş ve Değerli Bir Keşif

Bu sabah küçük el çantasını açmış Kürdistan'a ait bir belge arıyordum. Birdenbire gözüme resimli, mavili bir kağıt ilişir gibi oldu. Derhal gözümün ucuna çektim. Yüz bin kronluk bir Avusturya kağıt parası*, arasında da dört tane biner kronluk dört kağıt para, toplam olarak 104 000 kron. Derhal bisiklete atladım, bankada soluğu aldım. [Bu kronları] 6,18 markla değiştirdim. [Bu parayla] yirmi beş kilo kömür, bir demet odun, bir fund** margarin, sekiz tane ..., 25 tane Melos (?) sigarası, 25 feniklik çay, iki fund ekmek aldım. Cebimde iki mark birkaç fenik kaldı. Fakat bu erzakla bir iki gün geçinirim. Akşam iki ... pişirdim. Bir de Mass*** bira ... ettim. Gönül şenliğiyle kendime bir ziyafet çektim. Sobada kömür yandıkça pencereye yapışan buzlar bozguna uğramış düşman ordusu gibi mevzilerini terk ediyorlardı.

Üç gündür odamda ateş yandığı yoktu. Dün akşam eldivenle yazı yazmaya mecbur olmuştum.

Hararetle oda aradığım halde bulamıyorum.

Pazartesi, 18 Şubat 1924

Altı mark bitti. Bugün yine beş parasızım. Estağfurullah, belki cepte beş feniklik bir şey ... var. Öğleye doğru bir çeviri gelmez mi. Üç markı cebe indirdik.

---

*Bu Avusturya parası[nın] vaktiyle kendisine Rumca dersi verdiğim Fr.. ...'ın verip benim bir köşeye attığım kronlar olduğunu daha sonra anımsadım. (Celâdet Âli Bedirhan, bu açıklamayı sayfanın üst köşesine sonradan eklemiştir.- Malmîsanij)

**fund (Pfund): 500 gram

***Mass: 1)büyük bardaklarda içilen bira miktarı 2)ölçü

Cumartesi günü oda için gazeteye ilan vermiştim. On beş ... mektup aldım. Fakat otuz marktan aşağı oda yok. Sonunda bu fiyata bir oda tutmaya mecbur olacağım.

Bu gece müthiş bir soğuk var. Bende iki adet briketle biraz toz ve beş on parça tahta parçası kalmış, bunları yavaş yavaş sobada yaktım ve soğuğu hissettirmiyecek bir sıcaklık oluştu. Yarın odaya karar vereceğim. Bu akşam biraz işlerimi yoluna koydum. Zaten yarım saatte seferberlik tamamdır.

Cumartesi, 1 Mart 1924

On gün önce kiralayıp taşınma durumu bugün için kararlaştırılmış olan Jutastrasse 18/1 r. [deki] (88) odaya bugün çarçabuk taşındım. Oda fena değil. ... ... aynı zamanda güneşi bol. Aylık fiyatı otuz mark. Allah bize, biz de ev sahibine.

Mali durum dostlar ve ..nın bildiği biçimde, fakat ev sahipleri beni zenginlerden sayıyorlar. Ben de babamın zengin görünmek öğüdü gereği bu zanna kuvvet veriyorum. Hatta odada yediğim Alman sucuğunun en adi cinsinden olan Pressak [Pressack] kabuklarını, ev sahipleri görmeden ortadan yok ediyorum. Çünkü bunları görürlerse derhal düşünce ve zanlarını düzelterek gerçeği öğreneceklerdir.

Havalarda ... bir değişme var. Arasıra kar yağıyorsa da İstanbulvari bir biçimde.

Safder'in ev sahipleri aracılığıyla ... ... ufak tefek ... ... haşır neşir olup gidiyoruz.

Pazartesi 10 Mart 1924

Yeni evden memnunum. Ev sahipleri iyi adamlar. Ev sahibi aslında ... ... 75* yaşında bir yaşlı. Kart iki kızı

---

*Bu sayı metnin aslında okunaksızdır, 78 de olabilir.

var. Genççe bir çocuk, o da oğlu olacak. Eve girdiğim zaman on beş mark vermiştim. Ayın on beşinde on beş mark daha vermek gerek. Ayın on beşi korkunç bir tehlike gibi yaklaşıyor. Gün geçtikçe korkunç tehlike daha belirgin bir biçim alıyor. Bakalım ne yapacağız.

Bugün önce Ga..'e (89) gittim. Kabul olunan her iki yazıdan hiçbiri henüz yayımlanmamış. ...'ye de uğradım. Henüz hastahaneden dönmemiş. Galiba adamcağız kötü talihimize kurban olacak.

Şu satırları yazdığım zaman akşam saat altı. Güneş Nimfenburg [Nymphenburg] üzerinden uyunacak yere çekiliyor. Para mevcudu tam 4,87 mark. En ... pulları da yok pahasına verdim. Bununla beraber henüz beş on pul var. Fakat müşteri yok. Galeri Ştrasse'deki [Galerie Strasse'deki] odanın son aylığına karşılık pul albümünü vermiştim. Fakat gaz ve elektrikten dolayı ayrıca mecburum. Bugün üniversiteden aldığım bir kağıtta ücretin ödenmemesinden dolayı tart edildiğim tarafıma bildiriliyor. Bu da 31 yaşında mektepten kovulduğumun resmidir. Bir hafta önce buradaki avcı dergisine bir avcı masalı yazmıştım. Dün kabul edildiğine dair bir kart aldım. Fakat yazma ücreti yine basıldıktan sonra. Gazetelerde kabul olunmuş dört yazım var. Fakat ne fayda ki beklemek gerek. Beklemeye ise durum elverişli değil. Yarın biricik siyah pantolonumu satmayı düşünüyorum. Ev kirasını bir versem, ötesine Allah kerim. Mübarek de az değil, 15 mark. Yaklaşık olarak 6,5 lira ki bu yalnız on beş günlüktür.

İki gündür öğleden sonra güneş görünüyorsa da soğuğun yine hatırı sayılmaya başladı.

Çarşamba, 12 Mart 1924

Bugün gün güneşle başladı. Nefis bir gün. Benim odayı güneş ondan itibaren beşe kadar ziyaret ediyor. Ayın on beşine üç gün kaldı. Ne yapacağız bilmem. Nihayet giy-

silerimi satmaya mecbur olacağım. Fakat garip değil mi, bende bir ümit var. Üç güne kadar bir şey olacağını sanıyorum. Sanıyorum değil, öyle anlamsız bir ümit beni avutuyor.

Şimdi gece saat on bir, yatağa çekileceğim, biraz okuyup gözlerimi ... kapayacağım. Bakalım yarın neler getirecek, veya neler götürecek.

Salı, 25 Mart 1924

Bundan iki hafta evvel ayın on beşinin yaklaşmasından [dolayı] titriyordum. Ne ise o vartayı atlattık. Biricik pantolonumu satarak on beş markı verdim. Şimdi ise ay başı geliyor. On beş mark daha vermek gerek. Şimdi bütün düşünsel uğraşım ay başına ve on beş marka bağlı ve gark olmuş [durumda]. Bakalım buna ne çare bulacağız. Elimdeki para beni ay başına kadar idare eder. Fakat ev kirası felâket.

Havalar hayli iyileşti. Ateşe gerek kalmadı.

Cuma, 11 Nisan 1924

Nisan başlangıcından beri arasıra kar yağıyorsa da bir iki saat devam edip kesintiye uğruyordu. Fakat bu sabah yağmaya başlayan kar -şimdi saat üçte- daha devam ediyor ve lapa lapa yağıyor. Hava doğal olarak hayli soğudu. Parasız o kadar feci durumda[yım] ki tasavvur olunamaz. Ayın on beşi geliyor. Bakalım on beş markı nasıl bulacağız.

Salı, 29 Nisan 1924

Perişan durum devam ediyor. Fakat her şeye rağmen her zaman yiyecek bir lokma bulunuyor. Bütün giysilerimi sattım. Satacak başka bir şey de kalmadı.

Bugün bir olaya o kadar canım sıkıldı ki tasavvur

olunamaz. Ben savaş cephesine* giderken babam bana, Selanik'te adliye müfettişi iken -yaklaşık olarak 319 [1903-1904] yılında- Londra'dan getirtmiş olduğu çakısını hediye etmişti. O çakıyı pek sever ve bu baba yadigârını âdeta kutsal bir duyguyla canım gibi saklardım. Bugün o çakıyı kaybetmiyeyim mi. Bütün gün âdeta ruhen yasını tuttum ve bulacağımı da ummuyorum. Çünkü sanırım (?) ... kaybettim. Mısır'da ...'da üç defa kaybetmiş ve her defasında yanımdaki Ali adındaki zenci bulmuştu. Fakat bu sefer gelmemek üzere gitti.

[Tanrıya] hamt olsun evin kirasını mayısın on beşine kadar verdim. O zamana kadar kafam rahat edecek. Ondan sonra ise Allah kerim.

Çarşamba, 30 Nisan 1924

Gece babam rüyama girdi. Bana diyor ki: *"Hay sersem, hay aklı bokuna karışmış! Çakıyı dün paket postahanesinde Kamran'ın seccadesini alırken orada kullandın ve orada unuttun."* Sabahleyin uyanır uyanmaz derhal postahaneye gittim. Paketi kontrol eden memura başvurdum. Çakı orada idi.

Perşembe, 12 Haziran 1924

Bu gece nasılsa eve 3,5'ta döndüm. Mühendis Heningerle (?) hayli şarap içtikten sonra ...'e doğru yollandık. Yağmur yağıyordu. Hazret kendinden geçti. Tramvaylar çalışmaya ara vermişti. Elbette kendisini yalnız bırakamadım ve evine götürdüm. Yaklaşık olarak bir saat bir çeyrek yol devam etti. ... âdeta sucuğa döndüm. Ve ne yazık ki sarhoşluktan hemen [hemen] eser kalmamıştı.

---

*Celâdet Âli Bedirhan, Birinci Dünya Savaşı sırasında Osmanlı Ordusu saflarında Kafkas Cephesi'nde bulunmuştur. Burada sözü edilen savaş cephesi budur.

Nymphenburger Strasse 83 II r.
b. Hacklechner (90)
Pazartesi, 30 Haziran 1924

Ayın yirmi dördünde pasaportum geldi. İngiliz Konsoloshanesine başvurdum. Meğer Mısırlılar yabancı ülkelerde bağımsız konsoloshaneler oluşturmuşlar. Almanya'da oluşan konsoloshane Berlin'de imiş. Pasaportu oraya göndermek gerek ... ... bunu beklemek gerek.

Ev sahiplerine ayın sonunda çıkacağımı söylemiştim. Bizim odayı Temmuz başlangıcından [itibaren] kiraya verdiler. Ne iyi, on beş gün içinde bu odayı buldum ve bugün buraya taşındım. Bakalım gelecek ne gösterecek.

Pazartesi, 21 Temmuz 1924

Mısır Konsoloshanesi bana ayın dördünde doldurulmak üzere bir formüler göndermişti. Aynı gün geri verdiğim halde henüz pasaport gelmedi. Bugün evi terk etmeye mecbur oldum. Eşyayı bağlayıp evde bıraktım. Geceyi Kamran'da geçirdim.

Jutastrasse 15/I r. (91)
Salı, 22 Temmuz 1924

Bugün akşama doğru bu evde bir oda buldum. Ev sahibi bir ... karısı bir profesör kızı bir Alman. En yüksek derecedeki zevkine bilmem ne demeli. Yarın buraya evimi taşıyacağım. Bakalım devran ne gösterecek.

Pazar, 27 Temmuz 1924

Münih'te havalar birkaç gündür âdeta soğudu. Bu süre içinde Cugşpiçe'ye [Zugspitze'ye] elli santimetre kar yağmış.

Pasaport henüz gelmedi. Durum fena, bende kırk dolar kaldı. İstanbul'dan Heninger (?) adına ısmarlamış olduğum seccade geldi. Bu seccade için on beş dolar göndermiştim. Bir defa gayet kötü bir seccade geldi. İkincisi, on dolar da gümrük vergisi vermeğe mecbur ol-

duk. Kaça satacağımız da hiç belli değil.

Çarşamba, 13 Ağustos [1924]
Bugün Berlin'deki Mısır Konsoloshanesi'nden bir mektup geldi. *"Zade fi't-tenbur..."* * Mektupta pasaportum[un] Mısır'da işimin gücümün bulunduğunu resmen ispat ettiğim takdirde vize edileceği bildiriliyor. Süreyya ağabeyime derhal bir telgraf çektim.

Çarşamba, 17 Eylül 1924
Durum yine pek fena bir renk aldı. Yolluk (yol harçlığı) çoktan bitti tükendi. Beş parasız kaldım. Yazı veya puldan da para kazandığımız yok. En adi amele işlerini dahi yapmaya razı oldum. Fakat onu da bulmak olanağı yok. O kadar çok işsiz adam ve o kadar müthiş parasızlık var ki tasavvur edilemez. Özellikle kıyafetim pek berbat. Bütün giysileri sattım. Son kalan ceketim de berbat bir durumda.

Cumartesi, 15 Teşrinisani 19[2]4
Volkartstrasse 52/6 (92)
Bugün bu adresteki odaya taşındım.

Münih, 20 Mayıs 1925
Bu akşam 7. 25 gece treniyle Münih'ten Triyeste'ye [Trieste'ye]** Hakkı*** ile beraber hareket ettik. Saat 10. 45['te] Zalçburg'a [Salzburg'a] vardık. Pasaport kontrolü trende oldu. Eşyayı kontrol bile etmediler. İtalyan sınırından da -Kahire'ye gideceğimizden- aynı kolaylıkla geçtik.

---

*Arapça olan bu sözün tamamı "Zade fi't-tenbur neğemen" biçiminde olup "Tamburun nağmesini ziyadeleştirdi" demektir ve bununla "Varolan güçlüklere/so-runlara yenisini ekledi" denmek istenir.

****Triyest (Trieste)**: İtalya'da bir şehir.

*****Hakkı**: Süreyya Bedirhan'ın oğludur.

Perşembe, 21 Mayıs 1925

Tren saat 8. 30'dan itibaren eski Avusturya'ya ve bugün İtalya'ya ait olan arazi içinde hareket ediyor. Zalçburg'dan itibaren bayındırlığa ve gelişmeye ait eserlerin azaldığı hissediliyor. Saat 11. 30'da Triyeste'ye vardık. Triyeste zincirleme tepelerin eteğinde bulunuyor. Tren, şehri tepelerin üzerinden dolaştıktan sonra aşağı indi. Son dört saat içinde dört beş tünelden geçtik. Triyeste'de Venezia (93) Oteli'ne indik. Elimizi yüzümüzü yıkadıktan sonra tramvayla şehrin değişik yönlerine gittik. Şehir ... düzensiz ve toz içinde. Yabancı olduğumuz hissolunur olunmaz çoğu yerde aldatmaya çalışıyorlar. Mümkün olduğu kadar aldanmamaya çalıştık. Çok yerde az çok Almanca bilene rastlamak olanaklı. Dün bütün gece uyumamıştık. Hakkı uyumakla beraber yorgun olduğundan, saat yedide orta halli bir lokantada yemek yedikten sonra otele dönerek dokuzda yattık.

Triyeste, Cuma 22 Mayıs 1925 (94)

6. 30'da uyandık. Yedide sokağa çıktık. Dün öteberi alamadık çünkü yortu nedeniyle dükkânların çoğu kapalı idi. Dükkânlar Doğu'da olduğu gibi istendiği gibi, yedide, sekizde, dokuzda hatta canı isteyenlerinki onda açılıyor. Biz alacağımızı aldık ve otele döndük. Güvertede iyi bir yer bulabilmek için derhal eşyamızı bir hamala verip vapura doğru yollandık. Almanca bilen hamal ile yolda Almanca görüşüyorduk. Hamal halis bir İtalyan olmakla beraber İtalyanlardan memnun değil, aynen dedi ki: *"Evet buraya İtalyanlar geldi, bizim millet, fakat ne yapayım ki her şey berbat oldu. Şehir pislik içinde yüzüyor. Eski ticaret kalmadı. Avusturya zamanında dünyanın her tarafından turistlerle vapurlar gelir giderken bugün yalnız İtalyan limanları arasında bir gidiş-geliş var. İnşa[llah] tekrar Avusturya buraya gelir. Ve onlar hiç fena adamlar değillerdir."*

Daha vapurun merdiveninden yukarı çıkarken şapkalı, bahriye kıyafetli bir kişi bana önce Arapça,

sonra Türkçe hitap etti. Meğer kendisi burada tercümanlıkla geçinen Türkiyeli bir Arapmış. Bize kılavuzluk etti. Kendisine bir şişe likör ve bir paket sigara ikram ettim. Triyeste'den sözedildi. O da aynı biçimde Avusturyalıları arıyor.

Güvertede korunmuş bir yer aldık. Yavaş yavaş güverte yolcuları görünmeye başladı. Tümü Yahudi. Bunların hepsi Rusyalı olup Filistin'e gidiyorlar. Meğer her hafta böyle kafile kafile Yahudi Filistin'e gitmekte imiş. Vapur şirketiyle Yahudi Göçmenler Derneği arasında yapılan bir anlaşma ile bu kişiler yaklaşık olarak iki buçuk İngiliz lirasıyla faraza Varşova'dan Yafa'ya kadar gidiyorlar. Elbette Dernek ... hiçbiri Yahudice bilmiyen bu Yahudiler Yahudice okumakla meşgul.

Bütün güverte bu Yahudi göçmenlerle dolu olduğundan beni de Yahudi sandılar. Fakat yavaş yavaş şaşarak Yahudi olmadığımı haber alıyorlardı. Az zaman içinde akıllı [biri] olarak tanındım. Her güçlüğü olan bana başvurarak görüşümü soruyor. Soruların ne kadar çeşitli olduğunu düşündükçe kendimi nerdeyse bir ansiklopedi varsayacağım.

Hava güzel. Vapurun âdeta hareketi hissolunmuyor.

Öğleden sonra saat üçte, altı lira karşılığında birer uzun sandalye aldık ve durum hayli düzeldi. Geceyi uzun sandalyeler üzerinde açıkta geçirdik.

Cumartesi, 23 Mayıs 1925

Sabahleyin dörtte uyandım. Güneş henüz doğmamış, doğu hafif bir pembelik içinde. Yola Yahudi topluluğuyla ... devam ediyoruz. Gerçi herifler bana olağanüstü saygı gösteriyorlar.

Saat 11. 30'da Brindizi'ye [Brindisi'ye]* vardık. Küçük

***Brindisi**: İtalya'nın doğusunda bir şehir.

ve ilkel bir kasaba. ... damları ve hurma ağaçlarıyla Afrikaî bir manzara sunuyor. Saat üçte hareket ettik. Hava durgun ve güzel.

Pazar, 24 Mayıs 1925

Yolculuk aynı düzen ve dinginlikle devam ediyor. Bu akşam sekizde güverte yolcularına da bir sinema temaşası (?) bahşolundu. Yahudi yoldaşlar arasında beni de Yahudi sanmaları doğrusu hoşuma giden bir şey değil.

Pazartesi, 25 Mayıs 1925

Öğleden sonra saat üç buçukta İskenderiye'ye vardık. Akşam yedi treniyle Kahire'ye hareket ettik. [Saat] onda Kahire istasyonunda Süreyya ağabeyimi bulduk ve ...'a gittik*.

---

*Celâdet Âli Bedirhan'ın güncesi burada bitiyor.-Malmîsanij

Hemde stârke (kolalı gömlekler).....4*
Hemde weiche (yumuşak gömlekler)..... 1
Flanellen (fanilalar).....2
Unterhosen (donlar).....2
Kragen stârke (kolalı yakalar)..... 6
Kragen weiche (yumuşak yakalar).....5
Taschentücher (mendiller).....20
Leibbânder (pantolon askıları)..... 1
Socken paar (çift çorap).....2

	C**	K**
650 (108)	3	3
100 (20)		5
138 (23)	4	2
180 (10)	7	11
260 (22)	3	9
312 (52)	3	3
350 (70)	1	4
135 (45)	3	
20 (10)	2	
20		
2165		

---

*Celâdet Âli Bedirhan'ın defterinin son sayfalarından birinde, Almanca olarak, giyecek adlarını içeren, biri üzerine çizgiler çekilerek iptal edilmiş iki liste var. Bu listeler, büyük bir olasılıkla Celâdet Âli Bedirhan'ın satın almak istediği, ya da ona ait olan giyeceklerin vs. listeleridir. Listelerden iptal edilmiyenini burada aktardım ve Almanca sözcüklerin Türkçe anlamlarını -parantez içinde- ekledim.

**Buradaki C harfi Celâdet adının, K harfi ise Kamran adının kısaltılmışı olsa gerek.

Hemde mit stärke (kolalı gömlekler).....3*
Hemde ohne stärke (kolasız gömlekler).....2
Kragen weiche (yumuşak yakalar).....5
Kragen stärke (kolalı yakalar).....6
Unterhosen (donlar).....2
Flanellen (fanilalar).....2
Taschentücher (mendiller).....23
Leibbänder (pantolon askıları)..... 1
Nachtanzug (gece giyecekleri)..... 2

---

*Celâdet Âli Bedirhan'ın defterinin en son sayfasında, Almanca olarak, giyecek adlarını içeren, biri üzerine çizgiler çekilerek iptal edilmiş iki liste var. Bu listeler, büyük bir olasılıkla Celâdet Âli Bedirhan'ın satın almak istediği, ya da ona ait olan giyeceklerin vs. listeleridir. Listelerden iptal edilmiyenini burada aktardım ve Almanca sözcüklerin Türkçe anlamlarını -parantez içinde- ekledim. Bu listenin bir yerinde yazılı olan 2088 sayısı ise muhtemelen bu eşyanın toplam fiyatını göstermektedir.

NOTLAR

(1)Metnin orijinalinde de hem 1338 hem de 1922 yazılmıştır.
(2)Scrivia sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.
(3)Scrivia Sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.
(4)Bu sözcüğün yarısı mürekkeple karalandığından görünmüyor. Bu nedenle yanlış okumuş olabilirim.
(5)Buradaki bir sözcük mürekkeple karalandığından okunamadı.
(6)Buradaki "institut" sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.
(7)Mozart sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.
(8)Obermenzing sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.
(9)Buradaki Obermenzing sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.
(10)"Institut" ve ondan sonraki sözcük metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.
(11)Burada bir satır okunamadı.
(12)Häfle sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.
(13)Burada yaklaşık olarak yarım satırlık bir bölüm okunamadı.
(14)Burada yarım satırlık bir bölüm okunamadı.
(15)Düsseldorf sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.
(16)Hotel Schlossburg sözcükleri metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.
(17)Burada bir satır kadarlık bir bölüm okunamadı.
(18)Buradaki Cöln sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.
(19)Sankt Paulus sözcükleri metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.
(20)Bingen sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.
(21)Rüdesheim sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.
(22)Schoss sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.
(23)Burada yaklaşık olarak bir satırlık bir bölüm okuna-

madı.

(24)Bu ad iyi okunamadı.

(25)Bu ad iyi okunamadı.

(26)Burada bir satır kadarlık bir bölüm okunamadı.

(27)Bu ad iyi okunamadı.

(28)Bu sözcük iyi okunamadı.

(29)Buradaki iki sözcük silik olduğundan okunamadı.

(30)Bu tarih ve bundan sonraki tarihler metnin aslında miladi tarihle yazılmıştır.

(31)Winzerer Str. sözcükleri metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(32)Galerie Str. sözcükleri metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(33)Galerie Str. sözcükleri metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(34)Bu ad iyi okunamadı.

(35)Bu ad iyi okunamadı.

(36)İyi okuyamadığım bu sözcük metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(37)Starnberg sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(38)Bu ad iyi okunamadı.

(39)Bernried sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(40)Iffeldorf sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(41)Buradaki "zur Post" sözcükleri metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(42)Iffeldorf sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(43)Son bölümünü okumayamadığım bu sözcük metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(44)Loisach sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(45)Loisachtall sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(46)Parthelkirche sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(47)Zukspitze sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(48)Partnachklamm sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(49)Garmisch sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle

yazılıdır.

(50)Okuyamadığım bu sözcük metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(51)Eibsee sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(52)Zuckspitze sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır. Yazar bir önceki sayfada aynı sözcüğü Zukspitze biçiminde yazmıştı.

(53)Eibsee sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(54)Ettal sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(55)Oberammergau sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(56)Oberammergau sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(57)Linderhof sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(58)Ammerwald sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(59)Plansee sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(60)Torelle sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(61)Reutte sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(62)Füssen sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(63)Hohenschwangau sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(64)Schwansee sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(65)Alpsee sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(66)Buradaki Bannwaldsee sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(67)Buching sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(68)Grünwald sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(69)Bu ad iyi okunamadı.

(70)Neustadt sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(71)Weiden sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle

yazılıdır.

(72)Regensburg sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(73)Weiden sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(74)Rieder sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(75)Burada yarım satırlık bir bölüm karalandığından okunamadı.

(76)Holzkirchen sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(77)Achensee sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(78)Plansee sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(79)Bu ad iyi okunamadı.

(80)Ausnahmezustand sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(81)Hitler sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(82)Bayerische Hof sözcükleri metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(83)Okuyamadığım bu sözcük metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(84)Emil (?) Graf adı metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(85)Gietl Str. sözcükleri metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(86)Burada yaklaşık olarak bir satırlık bir bölüm okunamadı.

(87)Sauerbruch sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(88)Bu adres metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(89)Bu sözcük iyi okunamadı.

(90)Bu adres metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(91)Bu adres metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(92)Volkartstrasse sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(93)Venezia sözcüğü metnin aslında Latin harfleriyle yazılıdır.

(94)Buradaki 1925 yerine metnin aslında 1924 yazılı ise de bunun yanlışlıkla böyle yazıldığı anlaşılıyor, doğrusu 1925'tir.

Çarşamba, 13 Şubat 1924
Münih'te yine acıklı günler yaşıyoruz. Beş parasız bir durumdayım. Buz gibi bir odada oturuyor ve gece bu odada saatlerce yazı, hem de Almanca hikâye yazıyorum.

Değişik iki gazeteye göndermiş olduğum iki makale her ne kadar kabul olunmuş ve karşılığında elli altın mark nispetinde bir para alınması kararlaştırılmışsa da ücret ancak basıldıktan sonra verileceğinden elimize henüz para geçmedi. "Kürdistan'da Bir Av" makalesinden aldığım yirmi mark çoktan suyunu çekti. Bu akşam ekmekten başka yiyeceğim yoktu. Grenil bana bir miktar Leberwurst getirmez mi. Onu katık yaptım. Üstüne bir de ... kabuğundan çay içtim. Durum kötü mü kötü.

Çarşamba, 17 Eylül 1924
Durum yine pek fena bir renk aldı. Yolluk (yol harçlığı) çoktan bitti tükendi. Beş parasız kaldım. Yazı veya puldan da para kazandığımız yok. En adi amele işlerini dahi yapmaya razı oldum. Fakat onu da bulmak olanağı yok. O kadar çok işsiz adam ve o kadar müthiş parasızlık var ki tasavvur edilemez. Özellikle kıyafetim pek berbat. Bütün giysilerimi sattım. Son kalan ceketim de berbat durumda.

Celadet Âli Bedirhan